

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

TALLINNA KOLLEDŽ

Majandusarvestus

Maarja Nokkur

**ETTEVÕTLUSVORMI VALIK PÕLLUMAJANDUSE
VALDKONNAS ALUSTAVALE ETTEVÕTTELE FIE VAHUR
NOKKUR'I HIIE TALU NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: Pille Kaarlõp, *MA*

Tallinn 2016

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. ETTEVÕTLUSEGA ALUSTAMINE	5
1.1 Ettevõtlusvormide FIE ja OÜ asutamine	8
1.2 Ettevõtlus põllumajanduse valdkonnas.....	11
1.3 Põllumajandus ettevõtte toetused.....	14
2. FÜÜSILISEST ISIKUST ETTEVÕTJA JA OSAÜHINGU MAKSUSTAMINE JA ARUANDLUSE KORRALDUS.....	17
2.1 Tulumaksu arvestamine	17
2.2 Sotsiaalmaksu arvestamine	23
2.3 FIE ja OÜ tööjõu maksud	26
2.4 FIE ja OÜ käibemaks.....	29
2.5 FIE ja OÜ raamatupidamine	30
2.6 FIE tegevuse üleviimine osaühingusse	33
2.7 FIE Vahur Nokkur'i Hiie talu majandusnäitajad 2015	34
2.8 FIE Vahur Nokkur'i Hiie talu majandusproгноos aastaks 2016	38
2.9 Ettepanekud ettevõttele.....	43
KOKKUVÕTE	45
SUMMARY	47
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	50

SISSEJUHATUS

Ettevõtlusega alustades on võimalik valida erinevate ettevõtlusvormide vahel. Eestis on levinumateks ettevõtlusvormideks, olenemata tegevusalast, füüsilisest isikust ettevõtja (FIE) ning osaühing (OÜ).

Lõputöös käsitleb autor peamiselt põllumajandusvaldkonda. Palju räägitakse maale elama asumisest, sest maapiirkonnad on vähe asustatud ning vajavad püsima jäämiseks inimasustusi ja piirkondade arendamiseks ettevõtlikke inimesi. Üldjuhul tuleb maapiirkonnas endale töökoht luua ning see vajab ettevõtlikust. Eesti maaelu iseloomustav tegevusala on põllumajandus, selle alla kuuluvad taime- ja loomakasvatus, jahindus ning neid teenindavad tegevusalad. Autor käsitleb lõputöös näidisettevõttena teraviljakasvatusele spetsialiseerunud, aasta tegutsenud ettevõtet. Autori poolt valitud teema on aktuaalne, sest hetkel puudub Eestis ettevõtlusvormide võrdlev analüüs, kuid põllumajandusvaldkonnas kooli lõpetajatele ning ka olemasolevatele ettevõtlussuunda muuta soovijatele, on see vajalik lähtepunkt otsustamiseks. Arvestades, et senisest enam otsustavad kooli lõpetajad valida ise tööandja rolli ja asutada oma ettevõtte.

Töö eesmärgiks on koostada abistav juhend alustavale ettevõttele põllumajanduse valdkonnas, mis käsitleb maksustamise erinevusi ning annab ülevaate ettevõtlusvormidest FIE ja OÜ. Juhendis on välja toodud FIE ja OÜ asutamise erisused, töö sisulises osas on ülevaade maksustamise erisustest, töö autor on koostanud ettevõtte baasilt arvutused ning selle tulemusena toob välja, milline ettevõtlusvorm on kasumlikum.

Ettevõtja, kelle andmetega on tehtud arvutused, ettevõtlusvormide kasumlikkusest, on hetkel registreeritud FIE-na. FIE on tegutsenud lühikest aega, alustanud alles eelmisel aastal. Mitmeid kordi on seejuures tekkinud küsimus, kas FIE-na tegutsemine on mõistlik ja otstarbekas või oleks mõistlikum tegevust jätkata osaühinguna.

Lõputöös kirjeldab autor ettevõtlusvorme, ettevõtjat ning Eesti ettevõtluse hetkeolukorra, annab ülevaate ettevõtte asutamise tingimustest. Põhjalikumalt toob välja maksustamise ning koostab

praktilised arvutused näidisettevõtte baasilt, mis annavad ettekujutuse maksustamise erisustest mõlemale ettevõtlusvormile.

Lõputöö on koostatud arendusuurimusena, mille igas peatükis on välja toodud ka praktilised arvutused, mille põhjal saab teha otsuse, millist ettevõtlusvormi eelistada või valida. Uuritavaks objektiks on ettevõttele kohustuslikud maksud. Töö käigus annab autor ülevaate ettevõtluse olemusest ja ettevõtlusega alustamisest, kirjeldab FIE ja OÜ asutamise erisusi, toob välja põllumajandusettevõtte eripärad ning toetused ning analüüsib FIE ja OÜ maksustamist ning aruandluse kohustust. Lõputöö tulemuste alusel esitatakse ettepanekud ettevõtjale ettevõtlusvormide valimiseks ja ka ettepanekud, kuidas saada paremini kätte informatsiooni ettevõtlusvormide vahel valimiseks.

Autor on kasutanud lõputööks vajaliku informatsiooni saamiseks dokumentide analüüsi, Eesti seadusandlust, riigiametite kodulehti, erialast kirjandust. Näidisettevõtte - FIE Vahur Nokkur'i Hiie talu - andmetest on kasutatud 2015. aasta tuludeklaratsiooni ning 2016. aasta prognoosi koostamiseks ettevõtja ütlusi ja selgitusi.

1. ETTEVÕTLUSEGA ALUSTAMINE

Ettevõtlus annab võimaluse luua endale töökoht. Omades head äriideed ning analüüsisid kõiki tegureid, on võimalik tavapärasest palgatööst loobuda või ka alustada oma ettevõttega selle kõrvalt. Ettevõtlusega alustamiseks peab eesmärgi ja kindla soovi kõrval olema isiksuseomadustest julgus ja pealehakkamine ning majanduslikud võimalused oma ideede elluviimiseks.

Järgnevalt on välja toodud ettevõtluse definitsioon, ettevõtte elutsüklid, ettevõtluse liigid suuruse järgi ning Eestis tegutsevad ettevõttevormid.

Ettevõtlus käibemaksuseaduse tähenduses on isiku iseseisev majandustegevus, mille käigus võõrandatakse kaupa või osutatakse teenust, olenemata tegevuse eesmärgist või tulemustest. (KMS §2 lg 2)

Ettevõtlus saab lahendada ka alljärgnevaid ülesandeid (Salu 2014:13):

- finantsressursi tootmine ühiskonna toimimiseks (maksutulu);
- ühiskonna (ostjate, klientide) vajaduste rahuldamine;
- inimeste (omanike ja töötajate) sissetuleku tagamine;
- eneseteostuse võimaldamine.

Definitsiooni kohaselt on ettevõtte korrapärase majandustegevusega tegelev mis tahes üksus olenemata selle õiguslikust vormist (Väike- ja keskmise 2016). Ettevõtte loomise esimene etapp on ettevõtlusvormi valik, mis sõltub ennekõike teie ettevõtte tegevusalast ja sellega seotud riskidest ning vajadustest, rahalistest ressurssidest ja eesmärkidest. (Loov Eesti... 2015)

Ettevõtte elutsüklid sõltub otseselt nii toote kui ka majandusharu elutsüklidest. Ettevõtte elutsüklis eristatakse kolme kuni nelja faasi. Kolme faasi pooldajad jagavad neid nii: loomis- ehk tutvustusfaasis tehakse otsused tegevusala, eesmärkide, juriidilise vormi ja asukoha kohta, tegutsemise faasis on keskpunktis toodete ja teenustega seotud otsused ning likvideerimise faas tähendab aktiivse tegevuse lõpetamist. Nelja faasi puhul on need sarnased toote (teenuse) faasidega: algusfaas (käibe kasv väike, kasumlikkus tihti negatiivne), kasvufaas (käibe kasv kiire, kasumlikkus

madal, mahukad investeeringud), küpsusfaas (käibe kasv stabiliseerunud, kasumlikkus kõrge), langusfaas (käive ja kasumlikkus langevad, olemasolev ärimudel ei tööta enam). (Suppi 2013:80)

Käesolevas töös uurimisel olevale ettevõttele, on sarnased etapid kohaldatavad Tihti ei jää alustavad ettevõtted tegutsema ning juba mõne aastaga on alustanud ettevõtetest alles vaid pooled. Sagedasti saavutavad ettevõtted teatud taseme, kus tegevused justkui toimiks, aga edasist arengut ei ole või on areng raskendatud. Võimalik, et kõik ettevõtjad ei soovigi pidevalt kasvada või on tegevuse eesmärgid täpselt teadvustamata.

2016. aastal jõustunud raamatupidamise seadus määratleb ettevõtete liigid suuruse järgi. Nendeks on mikroettevõtja, väikeettevõtja, keskmise suurusega ettevõtja ja suurettevõtja (Ettevõtlusvormide... 2015).

- Mikroettevõtja – osäühing, mille näitajad vastavad kõikidele järgmistele tingimustele: varad kokku kuni 175 000 eurot, kohustused ei ole suuremad kui omakapital, üks osanik, kes on ka juhatuse liige, ja kelle müügitulu on aruandeaastal kuni 50 000 eurot;
- Väikeettevõtja– äriühing, mille näitajatest võib aruandeaasta bilansipäeval vaid üks ületada järgmisi tingimusi: varad kokku 4 000 000 eurot, müügitulu 8 000 000 eurot ja keskmine töötajate arv aruandeaasta jooksul 50 inimest;
- Keskmise suurusega ettevõtja–äriühing, mille näitajatest võib aruandeaasta bilansipäeval vaid üks ületada järgmisi tingimusi: varad kokku 20 000 000 eurot, müügitulu 40 000 000 eurot ja keskmine töötajate arv aruandeaasta jooksul 250 inimest;
- Suurettevõtja– äriühing, mille näitajatest aruandeaasta bilansipäeval vähemalt kaks ületavad järgmisi tingimusi: varad kokku 20 000 000 eurot, müügitulu 40 000 000 eurot ja keskmine töötajate arv aruandeaasta jooksul 250 inimest.

Ettevõtte loomine, käivitamine ja hiljem selle elujõulisuse tagamine on keeruline ning unikaalne protsess (Tamm 2009).

Äriseadustiku järgi on äriühing täisühing, usaldusühing, osäühing, aktsiaselts ja tulundusühistu. Ainuisik võib tegutseda ka füüsilisest isikust ettevõtjana ehk FIE-na. Lõputöös keskendub autor peamiselt FIE-le ja OÜ-le, sest statistikaameti andmetel, mis on välja toodud alltoodud tabelis (Tabel 1), oli 2014. aastal neid Eestis registreeritud kõige rohkem – 27 013 FIE-t ning 82 558 OÜ-d. Sarnane on seis ka põllumajanduse valdkonnas, millele antud lõputöö keskendub. Põllumajandusettevõtteid on täpsemalt kirjeldatud järgmistes alapeatükkides.

Tabel 1. Äriregistris registreeritud ettevõtted

Aasta	FIE	Täisühing	Usaldusühing	Osaühing	Aktsiaselts	Tulundusühistu
2010	31314	162	985	63398	3842	303
2011	29464	366	830	69173	3510	288
2012	28512	1076	884	74717	3215	278
2013	27502	970	709	80064	3021	274
2014	27013	123	676	82558	2874	286

Allikas: autori koostatud

Ettevõtluvormid erinevad üksteisest peamiselt järgmiste tunnuste osas (Ettevõtluvormide... 2015):

- osanike vastutuse põhimõtted, suurus ja osakaal;
- äriühingu juhtimisorganid ja otsustusprotsessid, esindusõigus;
- nõutava osakapitali suurus ja sissemakse viis;
- äriühingu auditeerimise nõuded;
- igapäevase tegevuse korraldamise lihtsus (nt raamatupidamine).

Üldlevinud definitsiooni kohaselt on ettevõtja füüsiline isik, kes pakub oma nimel tasu eest kaupu või teenuseid ning kellele kaupade müük või teenuste osutamine on püsiv tegevus.

Lõputöös on arendusprojektiks FIE Vahur Nokkur'i Hiie talu. Ettevõtte on oma tegevusega algusfaasis. Töö autor seadis eesmärgiks koostada juhend alustavale ettevõttele, mis annab ülevaate ja analüüsib ettevõtluvormide FIE ja OÜ erinevustest. Autori arvates sobib Vahur Nokkur'i Hiie talu hästi näidissettevõtteks, mille andmeid kasutades on võimalik saavutada töö eesmärk. Vähe tähtsam ei ole ka ettevõtja enda reaalsest vajadusest tulenev huvi teada saada põhjalikumalt ettevõtluvormidest ning näha poolt- ja vastuargumente nii FIE kui ka OÜ ettevõtluvormi kohta.

Järgmistes alapeatükkides on täpsemalt välja toodud ettevõtluvormide FIE ja OÜ asutamispõhimõtted ning autor võrdleb nendele esitatavaid nõudeid, toob välja vajaliku info põllumajandusettevõttele. Seejärel on käsitletav alapeatükk Eesti põllumajanduse hetkeolukorrast, ettevõtlusest ning lisaks on välja toodud toetused, mida on võimalik taotleda põllumajandusettevõttes.

1.1 Ettevõtlusvormide FIE ja OÜ asutamine

Tänapäevasele infotehnoloogia ajastule iseloomulikult on kõik tegevused, mis ettevõtte asutamiseks on vajalikud, võimalik teha arvutist. Järgnevas alapeatükis on välja toodud peamised tunnused ning nõuded FIE-le ja OÜ-le.

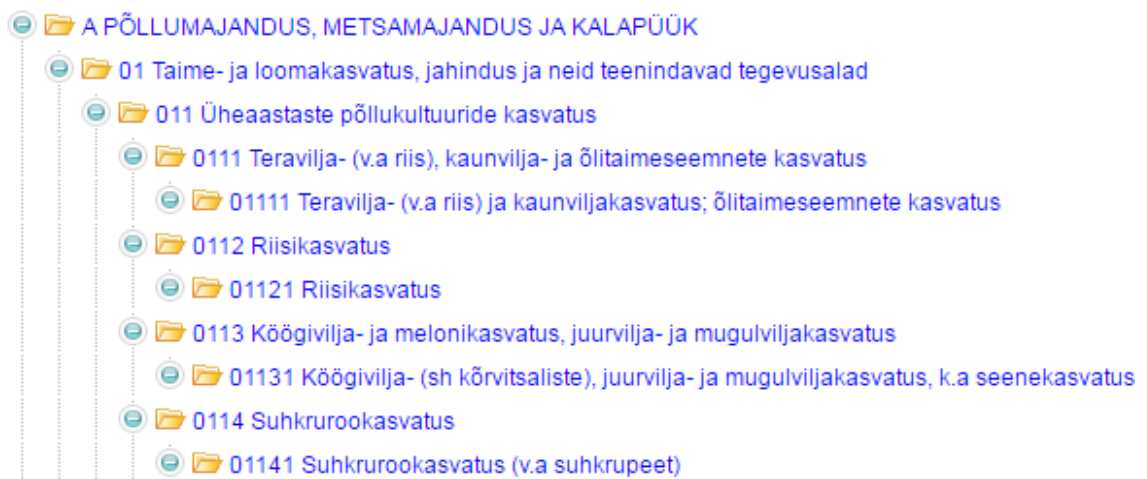
Füüsilisest isikust ettevõtja võib olla iga füüsiline isik, kes registreerib end ettevõtjana. Üldjuhul enne ettevõtte registreerimist tuleb veenduda, et tegutsemiseks ei ole vaja tegevusluba või litsentsi. Põllumajandusvaldkonnas litsentsi ega tegevusluba ei vajata.

Füüsilisest isikust ettevõtja peab enne tegevuse alustamist esitama avalduse enda kandmiseks äriregistrisse. Talupidaja on ettevõtja, kellel vähemalt üks tegevusala kuulub põllumajandussaaduste tootmise alla ja kes selleks otstarbeks kasutab omaniku, kasutusvaldaja või rentnikuna talu. Ettevõtja teatab äriregistrisse kandmisel kavandatud põhitegevusala, samuti teatab tegevusalade muutumisest. (ÄS §8, §4)

Äriregistrisse kandmisel tuleb teatada äriühingu või FIE kavandatud põhitegevusala. Valida tuleb üks põhitegevusala, millest loodetakse esimesel aastal kõige enam tulu. Tegevusala teatamisel kasutatakse Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatorit (EMTAK), mis jaguneb viieks tasemeks. Tegevusala muutumisel tuleb registripidajat teavitada. (Eesti... 2016)

Talupidajal võib erinevalt teistest FIE-dest olla äriregistris kaks tegevusala (näiteks turismitalus tegeldakse nii põllumajandussaaduste tootmise kui ka majutusteenustega) (Justiitsministeerium... 2016).

Tegevusala klassifikaatori viiekohaline number näitab ära, millega ettevõtja tegeleb. Näiteks kuuluvad valdkonna A ehk siis põllumajanduse, metsamajanduse ja kalapüügi alla nii 01111 teravilja- (v.a riis) ja kaunviljakasvatus; õlitaimeseemnete kasvatus kui ka 02202 küttepuude tootmine. Järgmisel joonisel (Joonis 1) on näitlikustamiseks ära toodud, EMTAK-is tegevusala valimise funktsionaalsus.

Joonis 1. Eesti majanduse tegevusala klassifikaator

Allikas: Registrate ja Infosüsteemide Keskus

Füüsilisest isikust ettevõtja ärinime kohustuslikuks osaks on isiku ees- ja perekonnanimi. Talupidaja, kes omab talu või rendib või kasutada nimes ka talu nime.

Äriregistris registreerimiseks saab avalduse esitada kahel viisil: paberavaldust esitades läbi notari või ID-kaardiga e-äriregistri portaalis <https://ettevotjaportaalk.rik.ee/> (sel juhul tuleb tasuda ainult riigilõiv).

Füüsilisest isikust ettevõtja, täisühingu või usaldusühingu äriregistrisse kandmise eest tasutakse riigilõivu 13 eurot. (RLS §62)

Osaühing on äriühing, millel on osadeks jaotatud osakapital. Asutada võivad füüsilised või juriidilised isikud üksi või mitmekesi, koostades asutamislepingu. (Suppi 2013:32)

Osaühing on äriühing, millel on osadeks jaotatud osakapital. Osanik ei vastuta isiklikult osaühingu kohustuste eest. Osaühing vastutab oma kohustuste täitmise eest kogu oma varaga. (ÄS §135) Osakapitali väljendatakse eurodes. Osakapital peab olema vähemalt 2500 eurot (ÄS §136). Osaühingu võib asutada üks või mitu isikut (ÄS §137)

Lihtsaim, kiireim ja odavam meetod osaühingu asutamiseks on nn. kiirmeetod äriregistri ettevõtjaportaali <https://ettevotjaportaalk.rik.ee/> kaudu. Ära jäävad osaühingu asutamisdokumentide koostamine, notari juures käimine ja notaritasu. (Höbe jt 2014:5)

Kiirmenetluse eelduseks on (*ibid.*):

- arvelduskonto pangas;
- ID kaart ja ID kaardi lugeja;
- riigilõivu tasumine (osaühingu äriregistrisse kandmise eest tasutakse riigilõivu 145 eurot, kiirmenetluse kandeavalduse alusel registrisse kandmisel 190 eurot).

Osaühingu asutamiseks koostab asutaja asutamisosuse või kui asutajaid on mitu, siis sõlmivad asutajad asutamislepingu, milles märgitakse (*ibid.*):

- asutatava osaühingu ärinimi, aadress ja asukoht;
- asutaja(te) nimed ja elu- või asukohad;
- osakapitali suurus;
- osade nimiväärtused ja arv, samuti nende jaotus asutajate vahel;
- kui palju tuleb osade eest tasuda, tasumise kord, aeg ja koht;
- kui osade eest tasutakse mitterahalise sissemaksega, siis mitterahalise sissemakse hinnatav väärtus;
- juhatuse ja juhul kui moodustatakse nõukogu, selle liikmete andmed;
- prokuristi või audiitori määramise korral nende andmed;
- asutamiskulude eeldatav suurus ja nende kandmise kord.
- Asutamislepingu sõlmimisega kinnitavad asutajad asutamislepingu lisana ka osaühingu põhikirja. Osaühingul on juhataja või juhatus, juhatuse liige võib aga ei pea olema osanik.

Autori poolt koostatud tabel (Tabel 2) ettevõtlusvormide võrdluseks aitab analüüsida ning lihtsustada ettevõtlusvormi valiku tegemist. Välja on toodud peamised erinevused ning nõuded, mis ettevõtlusvormides kohustuslikuks elemendiks on.

Tabel 2. FIE ja OÜ võrdlustabel

Tunnus	FIE	OÜ
Omakapitali nõue	Puudub	2500 €, võimalik asutada ka sissemakseta
Asutamiskulud	Riigilõiv 13€	Riigilõiv 145€
Ärinimi	Ettevõtja ees- ja perekonnanimi ja/või talu nimi	OÜ ja ärinimi

Tabel 2 järg

Vastutus	Kogu oma varaga	Osanik isiklikult ei vastuta
Esindamine	Ettevõtja ise	Juhatuse liige
Juhtimine	Ei ole eraldi juhtimisorganeid	Juhtimisorgan juhatus

Allikas: autori koostatud

Ettevõtlusvormi valikul tuleb eelkõige läbi mõelda, mis on ettevõtluse kavandatav eesmärk ja ulatus. Kui on teada, et tegemist on pigem pereettevõttega või planeeritakse lisa ettevõtlust palgatöö kõrvalt ning suuri investeeringuid ei kaasata, siis on mõistlik valida madala asutamiskuluga füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtlusvorm. Kui eesmärk on kasutada lisatööjõudu ning tuua ettevõttesse suuremad investeeringud, on arukam valida ettevõtlusvormiks osaühing, kus osanik isiklikult oma varadega ettevõtte eest ei vastuta.

Sarnaselt Eestile on ka Soomes võimalik tegutseda füüsilisest isikust ettevõtjana (*yksityinen elinkeinonharjoittaja*), registreerimistasu on 110 eurot ning ettevõtja vastutab kogu oma varaga. (Yksityisen...2016)

Lõputöö näidisettevõtteks on noor talupidaja, alles tegevust alustav, ettevõtja. Ettevõtja omab registreeringut äriregistris füüsilisest isikust ettevõtjana alates 2015. aastast. Käesoleval hetkel on planeeritud talu peamise tegevusalana teraviljakasvatus. Ettevõtte juht on omandamas põllumajanduslikku kõrgharidust ning ta omab praktilist töökogemust antud alal.

1.2 Ettevõtlus põllumajanduse valdkonnas

Käesoleval momendil on Eestis põllumajanduses suures osas pigem suurtootjad, enamus väiketootjad on tegevuse lõpetanud. Väiketootjate puhul on raskendatud ettevõttele investeeringute saamine ning ei tasu ära liiga suur osakaal „käsitööd.“ Suurtootjatel on lihtsam taotleda laene pangast kui ka rohkem võimalusi taotleda toetuse saamist valitsuse poolt.

Eesti põllumajandussektor on tootmise tõhustamisel selgelt meie regiooni liider. Ühinemiste tulemustena annavad meil tootjatena tooni suured professionaalsed ettevõtted, samas kui Lätis ja Leedus on endiselt palju väikeseid tootjaid. Eestis on keskmine farmi suurus 48 hektarit, Lätis ja Leedus vastavalt 20 ja 10 hektarit. Võttes arvesse haritava maa suurust ja tootjate arvu riigis, võib öelda, et Eestis on põllumajanduse konsolideerumine neli korda kõrgem kui lõunanaabrite juures.

Märk Eesti edumaast on ka see, et kui Lätis ja Leedus töötab põllumajanduses 8–9% kõikidest hõivatutest, siis Eestis on see kaks korda madalam ehk 4,4%. (Kas põllumajandusest...2013)

Keskmine suurus 48 hektarit näitab samuti, et kasutatav maa on enamasti suurtootjate kätte koondunud ning väikesel, alles alustaval ettevõttel on raske leida vaba maad, mida kasutama hakata.

Krediidiinfo kõige uuema ehk 2014. aasta II poolaasta maksekäitumisestatistika kohaselt on nii maksehäiretega kui ka maksuvõlgadega ettevõtete osakaal Eestis aastaga vähenenud, kuid põllumajandussektori (k.a metsamajandus, kalapüük) näitajad on aastaga veidi halvenenud. Põllumajandusettevõtete hulgas on maksehäiretega ettevõtete osakaal aastaga tõusnud 3,7 protsendilt 4,3 protsendile. Ka sektori maksehäirete summa on kasvanud – 1,5 miljonilt eurolt 2,3 miljonile eurole. Keskmise maksehäire summa oli seekord kõige suurem just põllumajandussektoris. (Esimene...2015)

Suur mõju on 2014. aastal olnud Venemaa sanktsioonidel. Nüüdseks on leitud alternatiivseid riike, kuhu saaduseid eksportida ja võib loota, et Venemaale eksportimise keelust tingitud langused on möödas.

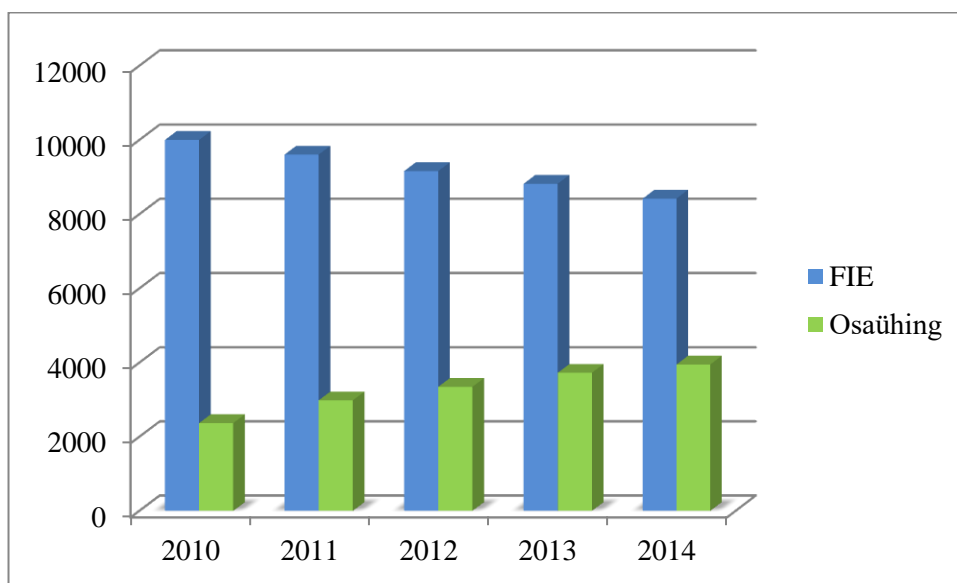
Eestis on kasutusel 965 907 hektarit põllumajandusmaad (2013). Põllukultuuride kasvupind sellest 609 395 hektarit (2014). Statistikaameti andmetel oli 2014. aastal põllumajanduse majandusharu toodang kokku 899,5 miljonit eurot, sellest ligi 48% moodustas loomakasvatustoodang ja 43% taimekasvatustoodang. Suurimad tootmisharud on piimatootmine (28% kogutoodangust), teravilja- ja õlikultuuride kasvatus (25%), seakasvatus (9,6%) ja kartulikasvatus (5,3%). (Teravili...2016)

Eestimaa põldudelt saadi 2014. aastal tänu soodsatele ilmastikuoludele ja kasvanud efektiivsusele rekordiline teraviljasaak. Teravilja kogusaagiks kujunes mullu üle 1,2 miljoni tonni, mida on aasta varasemast 25% rohkem. 2014. aastal kasvatati teravilja kokku 332 900 hektaril, mida on 21 800 ha ehk 7% rohkem kui 2013. aastal. Teravilja hektarisaagikus kasvas aastaga 17% ja jõudis 3669 kg tasemele. 2013/14 saagiaastal kujunes Eesti teraviljaga isevarustatuse tasemeks 150%. Viimaste aastate head teraviljasaagid on märgatavalt suurendanud Eesti ekspordivõimet. 2014. aastal eksporditi Eestist 103 miljoni euro väärtuses teravilja ja -tooteid. (*ibid.*)

Soomes on keskmine talu suurus 41,5 hektarit. 2013. aastal oli Soomes 54 398 põllumajanduse ning aiandusega tegelevat ettevõtet. Soome oli 2013. aastal Euroopa suurim kaeratootja. Lisaks kaerale on enim kasvatamisel oder ning nendele järgneb nisu. (Maatilatilastollinen...2014)

Vastavalt Euroopa Liidu põllumajanduse ja maaelu arengu statistikale on Soomes põllumajandussektoris hõivatud 2014. aastal 4,2% kogu töötajaskonnast, vastav Eesti näitaja on 3,9%. (Agriculture...2016)

Järgmisel joonisel (Joonis 2) on välja toodud hetkel äriregistris registreeritud FIE-d ja OÜ-d, kelle tegevusala on põllumajandus, metsamajandus või kalapüük. Hetkel on näha trend, kus FIE-de arv aasta-aastalt kahaneb ning OÜ-de osas on suurenemine.

Joonis 2. Äriregistris registreeritud FIE-de ja OÜ-de arv, mille tegevusala on põllumajandus, metsandus või kalapüük

Allikas: autori koostatud

Peamine ettevõtlusvorm põllumajanduses on hetkel veel füüsilisest isikust ettevõtja. Võib siiski täheldada, et pereettevõtete arv on kahanemas. Osaühingute kasvust võib järeldada, et Eestis on põllumajanduses tegutsevad ettevõtted üha suuremad ja statistiliselt tõusutendentsis.

Põllumajandusettevõtte eripära on tegevuse hooajalisus, talveperioodil ettevõttel tegevust ei ole. Sellest tulenevalt püüavad ettevõtjad hoida oma töötajate hulka võimalikult väiksena ning püütakse kasutada hooajalisitöötajaid.

FIE Vahur Nokkur'i Hiie talu tegeleb teraviljakasvatusega. Eelmisel majandusaastal alustas ettevõtja tegevust 32 hektaril põllumaal, käesoleval aastal on maad kasutuses 70 hektarit ning võimalusel on plaanis tegevust veelgi laiendada. Ettevõtte ei oma maad põhivarana vaid rendib. Eelmisel perioodil, st hooajal oli põllukultuurina kasvatamisel oder. Käesoleval aastal on lisandumas ka nisu.

Teravili planeeritakse turustada otse põllult peamiselt hulgiostjatele. Põhiline koostööpartner on hetkel Baltic Agro AS, kellelt on ostetud seeme, väetised ja taimekaitsevahendid ning tulevikus müüakse saak neile läbi Alvar MÜ tulundusühistu. Müügimeetod on vastavalt börsihinnale fikseeritud toodangu hind. Toodangu transpordib ettevõtte juht ise Alvar MÜ teraviljakuivatusse, kus tehakse vajalikud testid ja hinnangud toote kvaliteedi kohta ning hiljem arvestatakse müügi tulust maha kuivatuskulud.

1.3 Põllumajandus ettevõtte toetused

Ettevõtte, kes soovib areneda ning on tegevuses aktiivne saab taotleda erinevaid toetusi. Käesolevas peatükis annab autor ülevaate, milliseid toetuseid on võimalik taotleda põllumajandusettevõtetel Eestis.

Praegusel hetkel on toetust võimalik saada, esitades taotluse ning täites kindlad tingimused, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuselt (EAS) ning Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ametilt (PRIA).

EAS-i poolt on hetkel võimalik taotleda starditoetust alustavale ettevõttele – summas kuni 15 000 eurot. Peamine kriteerium on, et ettevõtte tegutsemise alustamisest on möödunud kuni 24 kuud. Raha eest saab soetada vajalikku põhivara või suunata seda vajalikku projekti. Omarahastus peab seejuures olema 20%.

On mõned tingimused, mida EAS seeläbi saavutada soovib ning mille ettevõtja peaks kindlasti läbi mõtlema. Näiteks eeldab EAS, et selle toetuse saaja suudab luua kaks uut töökohta ja pakub töötasuks vähemalt 70% hetkel viimati välja kuulutatud keskmisest brutotöötasust. Lisaks ka punkt müügitulu ootuste kohta – kolmanda aasta lõpuks peab ettevõtte suutma toota 80 000 eurot müügitulu. Lisaks ettevõtja enda prognoosidele tuleb käia ka nõustamisel, kus nõustaja antakse ettevõtjale reaalne hinnang.

PRIA on Eesti Vabariigi Maaeluministeriumi valitsemisalas olev valitsusasutus, mis loodi 2000. aasta suvel. PRIA ülesandeks on riiklike toetuste ning Euroopa Liidu põllumajanduse ja maaelu arengu toetuste, Euroopa Kalandusfondi toetuste ja turukorralduslike toetuste andmise korraldamine, seadusega ettenähtud põllumajandusega seotud riiklike registrite ja muude andmekogude pidamine, nende andmete töötlemine ning analüüsimine. (PRIAst...2016)

PRIA-1 on hetkel käimas Maaelu arengukava perioodiks 2014-2020. Eesti maaelu arengukava 2014–2020 on Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist ja Eesti riigieelarvest rahastatav programm, mille raames toetatakse põllumajanduse ja maaelu arengut kokku ligi ühe miljardi euroga. Uus maaelu arengukava keskendub viiele valdkonnale: teadmussiire, konkurentsivõime, toidutarneahel, keskkond ning maaettevõtlus ja kohalik algatus (Väikeste...2016). PRIA toetuste valdkonnad on kirjeldatud läbi meetmete. Toetuste taotlemiseks on avatud taotlemisperioodid, kus tuleb täita PRIA poolt esitatavad nõuded. Näiteks pindalatoetuste taotlusperiood on avatud 02.05.2016 kuni 17.06.2016.

PRIA poolt tulevad meie põllumajanduses kõigile taotlejatele otsetoetused. Need on hektaripõhised, loomakasvatajatel loomade arvu järgi. Eelmisest aastast on uuendusena noorele põllumajandustootjale lisaks ette nähtud hektari tasu, mida saab kuni 39 hektari eest.

Eelmiseks aastaks kinnitatud otsetoetuste määrad on järgmised (PRIA kinnitas...2015):

- ühtne pindalatoetus 79,51 eurot/ha;
- kliimat ja keskkonda säästvate põllumajandustavade toetus 36,14 eurot/ha;
- noore põllumajandustootja toetus 19,87 eurot/ha kuni 39 ha kohta;
- puu- ja köögivilja kasvatamise otsetoetus 572,86 eurot/ha;
- ammalehma kasvatamise otsetoetus 91,32 eurot/loom;
- piimalehma kasvatamise otsetoetus 130,80 eurot/loom;
- ute ja kitse kasvatamise otsetoetus 15,88 eurot/loom.

Augustis on avatud taotluste esitamine noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise toetuse saamiseks. Meetme kirjeldus PRIA kodulehelt noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine: meetmega hõlbustatakse nooremate kui 40-aastaste põllumajandustootjate esmakordset põllumajandusliku majapidamise juhina tegutsema asumist ja sellele järgnevat nende majapidamiste struktuurilist kohandamist. (Meetmete...2015)

See toetus makstakse välja kohe toetuse määramise järel ning kahe aasta jooksul tuleb äriplaanis kirjeldatud tegevused ellu viia. PRIA käib kohapeal investeringuobjektide olemasolu kontrollimas. Äriplaanis kirjeldatud tegevuse elluviimisele järgneva majandusaasta lõpuks peab noortalunikul omatoodetud põllumajandussaaduste müügitulu olema suurem kui 2400 eurot ning moodustama vähemalt 50% ettevõtte kogu müügitulust. Taotlusele esitamise aastale järgneval viiendal majandusaastal peab omatoodetud põllumajandussaaduste müügitulu olema juba vähemalt 80% noortaluniku toetuseks saadud summast. (Noortalunike...2012)

Noortaluniku toetus on mõeldud eelkõige selleks, et julgustada noori asuma tegutsema ettevõtlusega maal. Eestis on keskmine vanus põllumeeste seas suhteliselt kõrge, meil on põllumajandus eelkõige traditsiooniline tegevusala ning selleks toetus ongi mõeldud, et ka noored leiaksid tee maale ning tooksid kaasa uuendusi kogukonnas ja Eesti arengus.

FIE Vahur Nokkur'i Hiie talu on eelmisel aastal saanud PRIA otsetoetust, mis on hektaripõhine. Plaanis on esitada taotlus, et saada noore alustava põllumajandustootja toetust käesoleva, st 2016. aasta augustis. Toetuse saamine on väga vajalik, sest põldude harimiseks on hetkel kasutusel vananenud/amortiseerunud põllumajandustehnika. Ettevõtluse tulemuslikumaks toimimiseks on vajalik hankida ja kaasata investeringuid. Ettevõtte juht loodab soetada uue traktori ning külviku. Mõne tegevusaasta järel on plaanis pangalaenu abil liisida kombain, mis leiab tööd enda kasutuses olevatel põldudel ning kaalumisel on ka teenuse osutamine.

Aktiivselt tuleb otsida võimalusi tegevuse laiendamiseks, selleks on eelkõige vaja leida haritavat põllumaad. Ettevõtja tegutsemispiirkonnas on mitmed suured põllumajandusettevõtjad, kes omavad suurt osa ümbritsevast haritavast maast.

2. FÜÜSILISEST ISIKUST ETTEVÕTJA JA OSAÜHINGU MAKSUSTAMINE JA ARUANDLUSE KORRALDUS

Füüsilisest isikust ettevõtjad teostavad tihti oma raamatupidamise ning maksuarvestuse iseseisvalt, sest kasutavad kassapõhist raamatupidamist nagu seadus lubab. Osaühingul, ka väiksemal, on abiks, kas oma raamatupidaja või ostetakse raamatupidamisteenust. Igal juhul on Eestis levinud E-maksuamet, kust on võimalik väga lihtsalt oma ettevõtte kohta infot saada.

E-maksuameti kaudu on võimalik (Pajula 2011:13):

- esitada maksudeklaratsioone (vormid TSD, KMD, VD, INF), aktsiisideklaratsioone, tollideklaratsioone, teatise raieõiguse ja metsamaterjali ostu- ja müügitehingute kohta;
- saada infot maamaksu ja raskeveokimaksu kohustuste kohta;
- esitatud deklaratsioone vaadata ja vajadusel parandada;
- jälgida ettevõtte maksuarvestust, saada infot nii makstud kui maksmata maksusummade kohta;
- esitada taotlusi enammakstud maksude tagastamiseks;
- pidada kirjavahetust Maksu- ja Tolliametiga, saata Maksu- ja Tolliametile teateid, avaldusi ja küsimusi;
- informeeria Maksu- ja Tolliameti oma kontaktandmete muutumisest;
- kasutada E-tolli teenuseid.

Järgmistes alapeatükkides on lähemalt kirjeldatud FIE-le ja OÜ-le kehtivaid makse ning raamatupidamise nõudeid, viimane alapeatükk keskendub muutustele, mis leiavad aset siis, kui FIE-lt on vaja tegevus üle viia osaühingusse.

2.1 Tulumaksu arvestamine

FIE maksab tulumaksu oma ettevõtlusest saadud tulult, millest on tehtud seadusega lubatud ettevõtlusega seotud mahaarvamised. Ettevõtlustulust lubatud mahaarvamisi saab teha ainult FIE-na äriregistris registreeritud füüsiline isik. Tulumaksuga maksustatakse ka ettevõtluse peatamise ajal

või pärast ettevõtlusega tegelemise lõpetamist ettevõtlusest laekunud ettevõtlustulu. Tulumaksuga maksustamise periood on kalendriaasta. Tulud maksustatakse tulu saamise maksustamisperioodil kehtinud maksumääraga. Makstud tulumaksu (sh tulumaksu avansilisi makseid) FIE oma ettevõtlustulust maha arvata ei saa. FIE, kes sai eelmisel maksustamisperioodil ettevõtlustulu, on kohustatud maksma tulumaksu avansilisi makseid. Ettevõtlusega alustav FIE ei pea esimesel maksustamisperioodil tulumaksu avansilisi makseid tasuma. (Zeiger 2013:7.2.6)

Ettevõtluse kuluna käsitletakse (loetelu ei ole täielik)(Hõbe jt. 2014:11):

- ettevõtluse tarbeks põhivara, kaupade, materjalide, tooraine, kütuse, energia, pooltoodete jms soetamist;
- teenuste eest tasumist;
- ettevõtluses kasutatud pinna eest tasutud rendi- või üürisummasid;
- töötajatele makstud palkasid;
- töötajate eest ja ettevõtluse tuludelt makstud sotsiaalmaksu;
- ettevõtlusega seotud riiklikke makse (maa- ja tollimaks);
- kohalikke makse (omavalitsusüksuste kehtestatud maksud oma haldusterritooriumil, nt mootorsõidukimaks, teede ja tänavate sulgemise maks, reklaami- ja kuulutusemaks jne);
- laenu ja kapitalirendi intresse;
- erisoodustusi koos maksudega juhul, kui maksud on tasutud;
- ettevõtluse tarbeks sõlmitud lepingute tasusid;
- tasutud riigilõivu;
- litsentside, kauplemislubade eest makstud tasusid;
- muid ettevõtlusega seotud kulusid;
- Maksu- ja Tolliameti kontole tasutud käibemaksu;
- ettevõtja enda või töötajate eest tasutud täiend- ja ümberõppe kulusid, kui tööalase täiend- ja ümberõppe käigus täiendati olemasolevat eri-, kutse- või ametialast haridust või omandati ettevõtluses vajaminev uus eriala.

Tuludeklaratsioonis kajastab FIE ettevõtlusega seotud kulud koos tasutud käibemaksuga.

Füüsilisest isikust ettevõtja võib omatoodetud töötlemata põllumajandussaaduste müügist saadud tulust täiendavalt maha arvata kuni 2877 eurot. Töötlemiseks ei loeta põllumajandussaaduste puhastamist, sorteerimist, tükeldamist, kuivatamist, jahutamist ja pakendamist. Lisaks on FIE-l õigus maha arvata kuni 2877 eurot müügitulult, mis on laekunud temale kuuluvalt metsakinnistult ülestöötatud metsamaterjali müügist. (*ibid.*)

FIE-l on õigus kasutada maksuvaba tulu määra nagu teistel füüsilistel isikutel. 2015. aastal oli maksuvaba tulu aastas 1848 eurot ning 2016. aastal on maksuvaba tulu aastas 2040 eurot.

Tulumaksu avansilisi makseid peab tasuma FIE, kes sai eelmisel maksustamisperioodil ettevõtlustulu. Tulumaksu avansilised maksed tasutakse võrdsete summadena, alates

tuludeklaratsiooni esitamise tähtpäevale (31. märtsile) järgnevast kvartalist, iga kvartali kolmanda kuu 15. kuupäevaks (s.o hiljemalt 15. juuniks, 15. septembriks ja 15. detsembriks) Maksu- ja Tolliameti pangakontole. Tulumaksu avansiliste maksete suurus arvestatakse eelmise tegevusaasta maksustatava ettevõtlustulu alusel. Ühel tähtajal maksmisele kuuluva tulumaksu avansilise makse suuruseks on $\frac{1}{4}$ eelmise tegevusaasta ettevõtlustulult arvestatud tulumaksu summast, st näiteks jooksva aastal makstakse avansiliste maksetena kokku $\frac{3}{4}$ eelneva aasta ettevõtlustulult arvestatud tulumaksu summast. (Zeiger 2013:7.2.6) Esimesel tegevusaastal FIE tulumaksu avansilisi makseid tasuma ei pea.

Tulumaksu arvestamise valem:

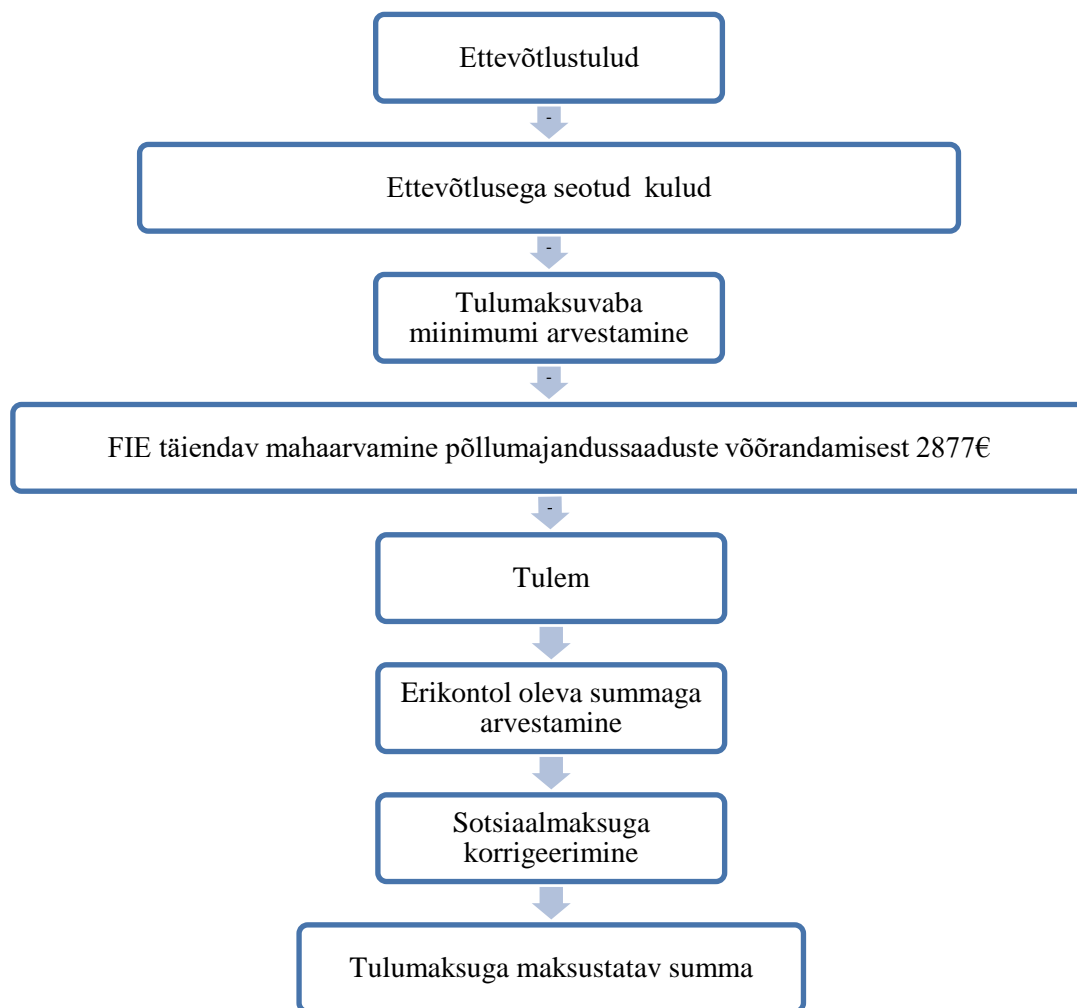
$$\text{avansiline makse} = \frac{\text{eelmise a E-vormi viimane rida} \times \text{eelmise a maksumäär}}{4 \times 1,33} \quad (1)$$

Näiteks kui FIE eelmise aasta tulumaksu summa oli 180 eurot, siis tuleb kvartalis tasuda 45 eurot. Kui ühe kvartali summa ei ületa 64 eurot, siis FIE avansilisi makseid tasuma ei pea. Sel juhul tasub FIE eelmise aasta tulumaksu summa 1. oktoobriks.

Alates 2015. aastast muudeti tulumaksuga maksustatavaks Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse alusel makstavad toetused: põllumajandustootjatele otsetoetus, täiendavad otsetoetused ja üleminekutoetused, Eesti maaelu arengukava alusel antavad toetused. Seletuskirjas põhjendati maksustamist sellega, et toetusi võisid taotleda ka maaomanikud, kes ise tootmisega ei tegele, ning sisuliselt said toetuse näol maksuvaba renditulu. Kui toetuse saaja on füüsilisest isikust ettevõtjana registreeritud, siis kuulub saadud toetus (nii vana kui ka uue redaktsiooni kohaselt) maksustamisele ettevõtlustuluna, millest saab aga maha arvata ettevõtlusega seotud kulud. Seega peavad hakkama ka hobitalunikud end maksuvabastuse saamiseks FIE-na registreerima. (Lehis 2015:176)

Erikonto – äriregistrisse kantud füüsilisest isikust ettevõtja võib avada ühe erikonto, millel oleva summa kasv maksustamisperioodil arvatakse maha sama perioodi ettevõtlustulust ja kahanemine maksustamisperioodil liidetakse sama perioodi ettevõtlustulule. Erikontole võib kanda ainult raha, mis on laekunud ettevõtluse tuluna või saadud ettevõtlustoetuse või hüvitisena. Kui teenitud raha aasta jooksul isiklikuks tarbeks kasutada, on see ettevõtja isiklik tulu, millelt tuleb maksud maksta. Kui ostetakse ettevõtluses kasutatavat vara, on see ettevõtluse kulu. (Salu 2014:20)

Töö autor koostas skeemi (Joonis 3), mille alusel saab leida tulumaksuga maksustatava summa. Esmalt lahutatakse ettevõtlustuludest ettevõtluse jaoks tehtud kulutused. Seejärel saab arvestada nii tulumaksuvaba miinimumiga kui kasutada ka täiendavat mahaarvamist, mis on mõeldud põllumajandustootjale. Saadud tulemit tuleb veel korrigeerida erikontol toimuvaga, kui erikontol olev summa on kasvanud perioodi jooksul, siis arvestatakse see tulust maha. Enne tulumaksu arvestamist arvutatakse tulust maha veel sotsiaalmaksukulu. FIE tulumaksu määr on 20%.

Joonis 3. FIE tulumaksu aluse summa leidmine

Allikas: Autori koostatud

FIE puhul võib segadus tekkida vara kasutamisel enda otstarbeks ning ettevõtluse jaoks. Sel juhul tuleks leida mõtteline protsent, kui suur on ettevõtluses kasutatava osa suurus. Leitud protsendi jagu kulusid saab ettevõtlustuludest maha arvata.

Kui maksustamisperioodi lubatud mahaarvamiste summa ületab maksumaksja maksustamisperioodi ettevõtlustulu, võib ettevõtlustulu ületava kulude summa (edaspidi edasikantud kulud) maha arvata kuni seitsme järgneva maksustamisperioodi ettevõtlustulust (Höbe jt. 2014:13). Sel juhul ei ole FIE-l ka tulumaksu maksmise kohustust.

Äriühingud meil aasta tuludelt FIE-de kombel aasta kasumilt tulumaksu ei maksa. See-eest peavad nad kohe aasta sees maksma tulumaksu kulutustelt, mis ei ole ettevõtlusega seotud, ja kasumi sellelt osalt, mis dividendidena omanikele välja makstakse. Dividendide tulumaksu maksab meil ära dividendi väljamaksev äriühing, mitte seda saav inimene. (Kärsna 2009:174)

Rahaliselt hinnatav hüve maksustatakse tulumaksuga. Töötajale tehtud erisoodustuselt tuleb lisaks maksta ka sotsiaalmaks ning kui hüve on maksustatud ka käibemaksuga ning tööandja on arvestanud sellelt ka käibemaksu, siis lisandub ka käibemaks erisoodustuse hinnale, millelt tulumaksu arvutatakse. (Lehis 2015:155)

Ettevõtluses teenitud raha isiklikuks tarbeks kasutamine on eriti oluline äriühingu kaudu tegutsemisest rääkides. Äriühingu ainuomaniku-juhataja elu on selle koha pealt natuke keerulisem kui FIE-l. Ettevõtjaks on tema äriühing, mitte tema ise. See aga tähendab, et osaühingu raha ei ole omaniku raha, ja omanik ei saa seda päris vabalt oma isiklikuks tarbeks kasutada. (Kärsna 2009:169)

Äriühingust saavad selle osanikud/aktsionärid raha isiklikku tarbimisse võtta kahel moel (*ibid.*):

- kasumieraldise ehk dividendi;
- juhatuse liikme tasuna.

Dividendide tulumaksumäär (20/80) on kõrgem kui FIE tulumaksumäär, aga sotsiaalmaksu sellelt maksta ei tule. Et omaniku nimele laekuks sotsiaalmaksu, peab ta saama lisaks dividendidele ka töist tulu. Reeglina tähendab see juhatuse liikmeks olemist ja juhatuse liikme tasu saamist. Juhatuse liikme tasu ei ole palk meie terminoloogias, aga seda maksustatakse nagu palka: tulumaks peetakse väljamaksmisel kohe kinni ja brutotasult makstakse sotsiaalmaksu. Ainuke erinevus palgaga võrreldes on see, et juhatuse liikmele ei ole ette nähtud töötuskindlustust. Et saada ravikindlustust peab määrama juhataja tasuks vähemalt miinimumpalga. (Kärsna 2009:170)

Kui arvestada, et FIE maksab tulumaksu oma töötasu pealt, siis tuleb seda võtta arvesse ka OÜ puhul. Juhatuse liikme tasult arvestatakse tulumaks. Sarnaselt tavatöötajaga kehtib ka siin tulumaksuvaba tulu 170 eurot/kuus. Tulumaksumäär on ikka 20%.

Eestis ei ole ebatavaline olukord, kui ettevõtte on kahjumis, kuid ometi tuleb maksta tulumaksu. See tekib siis, kui ettevõtte on aruandeperioodil majandustegevusest kahjumit saanud, kuid samal perioodil välja kuulutanud dividendid eelmiste perioodide jaotamata kasumi arvelt. (Otsus-Carpenter 2014:62)

FIE Vahur Nokkur'i Hiie talu eelmise aasta majandusandmete põhjal saab teha võrdluse, kui palju tuleb maksta tulumaksu nii FIE-na kui ka OÜ-na.

Arvutades FIE-na tulumaksu summat tuleb arvestada, et ettevõtluse tulemist 6543 eurot, tuleb kasutada põllumajandustootja täiendavat mahaarvamist 2877 eurot, mida ei maksustata. FIE maksustatav tulu oli 3666 eurot, millest tuleb maha arvestada sotsiaalmaks 910 eurot.

Tulumaksuga maksustatav tulu on 2756 eurot, ning 2015. aasta tulumaksuvaba miinimum aasta kohta 1848 eurot, seega tuleb tulumaksu FIE-l tasuda 182 eurot.

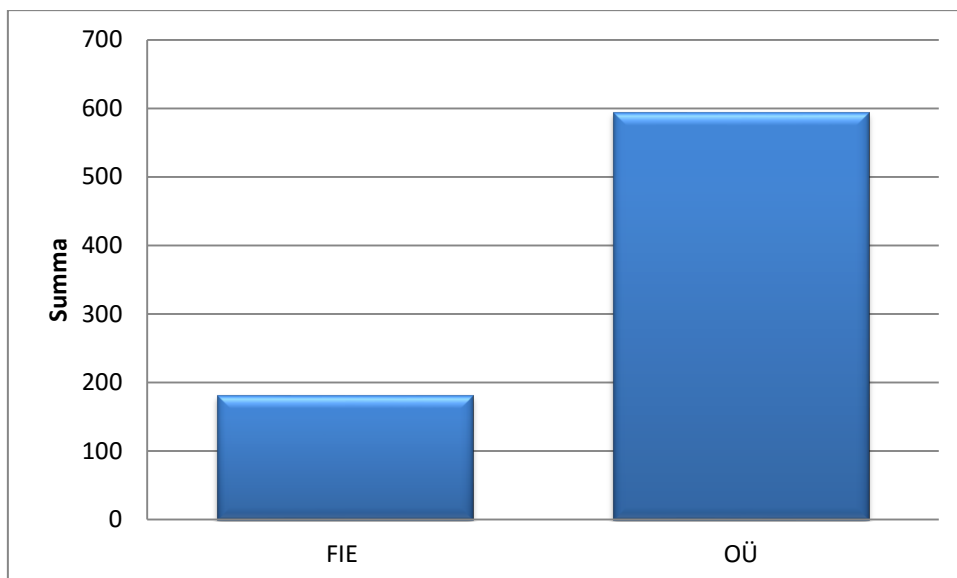
Osaühinguna tulumaksu arvestamiseks võtame aluseks, et kogu ettevõtluse tulest läheb palgakulukuks. Kogu aasta peale on palgaks minev kogukulu 6543 eurot. Tabelis (Tabel 3) on arvutused ühe kuu kohta. Igakuine tulumaksu summa on 50 eurot, aastas seega 595 eurot.

Tabel 3. Juhatuse liikme tasu arvestamine 2015. aastal

Töötaja nimi	Juhatuse liikme tasu	Tulumaksuvabamiinimum	Pensionikindlustus	Brutotasu	Kinnipidamised, EUR			Välja maksta, EUR	Ettevõtte tööjõukulud, EUR			
					Töötuskindlustus	Pensionikindlustus	Tulumaks		Brutotöötasu	Sotsiaalmaks	Töötuskindlustus	KOKKU
		154 €					20%			33%		
1.	jah	jah	2%	410		8	50	352	410	135		545

Allikas: autori koostatud

Tulumaksu kohustuse kokkuvõtteks sobib järgnev joonis (Joonis 4), kus on näha sama summa kohta arvestatud tulumaksu summa.

Joonis 4. FIE ja OÜ tulumaksu võrdlus 2015. aasta kohta, eurodes

Allikas: autori koostatud

Võttes tulumaksu arvestamise aluseks sama summa mõlema ettevõtluvormi puhul on selge, et eelis on FIE-l. Igakuiselt OÜ-s juhatuse liikme tasu makstes tuleb makstava tulumaksu summa kolm korda suurem. FIE-le annab suurt kasu põllumajandustootja täiendava tulu mahaarvamise õigus.

2015. aasta oli ettevõtjal esimene tegutsemisaasta, seetõttu ei ole tal kohustust esimesel aastal tasuda avansilisi makseid.

Autor soovib Vahur Nokkuril lisaks võtta kasutusele FIE erikonto, millele saab koguda raha ettevõtluses vajaliku soetamiseks või siis jätta kontole hoiule, kui on plaan teha järgmisel perioodil ettevõtluse jaoks vajalikke kulutusi.

2.2 Sotsiaalmaksu arvestamine

Sotsiaalmaksuga maksustatakse ettevõtlustulu, mille suurus arvutatakse vastavalt tulumaksuseaduse asjakohastele sätetele. Sotsiaalmaks arvutatakse tuludeklaratsiooni vormi E andmete alusel. Kõik vormil E tehtavad maha- ja juurdearvamised (nt täiendavad mahaarvamised põllumajandussaaduste ja metsamaterjali müügi tulust, eelmiste aastate kulude edasikandmine, erikonto kanded, põhivara võõrandamine või isiklikku kasutusse võtmine) mõjutavad ka sotsiaalmaksu suurust. (Lehis 2015:237)

FIE sotsiaalmaksuga maksustamise periood on kalendriaasta, sest maksustatav ettevõtlustulu selgitatakse välja füüsilise isiku tuludeklaratsiooni alusel üks kord aastas (FIE lõpliku...2016).

Sotsiaalmaksu määraks on 33% maksustatavast ettevõtlustulust, millest 13% laekub ravikindlustusfondi ja 20% pensionifondi. FIE sotsiaalmaksuga maksustamisel kehtivad minimaalse ja maksimaalse sotsiaalmaksu kohustuse mõisted. (Hõbe jt 2014:14)

Kui isik on iseendale tööandja ja ta tegutseb FIE vormis, siis peab ta asuma avansilisi sotsiaalmaksu makseid, mille minimaalne suurus tuleneb samuti eelarveaastaks riigieelarvega kehtestatud kuumäärast. Kui FIE alustab või lõpetab ettevõtlust maksuaasta jooksul, siis kehtib proportsioonis minimaalne suurus, mis vastab isiku ettevõtjaks olemise ja maksuaasta kuude suhtele. (Tammert 2005:99)

FIE puhul on sätestatud veel teinegi piir – nimelt ei ole FIE puhul võimalik eristada töötasu ja dividendide ettevõtlusest, mille tõttu on sotsiaalmaksu seaduses sätestatud piir: 15 kordne eelarveaasta alammäär. Seega FIE ettevõtlustulu (millest on maha arvestatud ettevõtlusega seotud kulud), mis ületab 15-kordset palga alammäärale vastavat summat, ei maksustata sotsiaalmaksuga, kuna seda tulu käsitletakse FIE kui ettevõtja ettevõtlustulu, mis äriühingute puhul kuulub väljamaksmisele dividendidena ja mis ei ole sotsiaalmaksu objektiks. Analoojne kord kehtib ka enamikes välisriikides, kuid seal on see sätestatud tulumaksuseadusega, sest nendes riikides on füüsilise isiku töötasu ja ettevõtlustulu maksustatud erinevalt või koguni erinevate seadustega. (Tammert 2005:100)

Minimaalne sotsiaalmaksukohustus 2016. aastal on 386.10 eurot kvartalis ehk aastas 1544,40 eurot.

Sotsiaalmaksu arvestamise valem:

$$Sotsiaalmaks = \frac{Ettevõtlustulu}{1,33} \times 33\% \quad (2)$$

FIE sotsiaalmaksu ülempiiri arvutamise aluseks on 15-kordne kuutöötasu alamäär ehk 2016.aastal on töötasu alammäär 430 eurot, seega FIE sotsiaalmaksu ülempiir arvutatakse nii:

$$430 * 12 * 15 * 33\% = 25542 \text{ €}$$

Kuigi erinevalt juriidilise isikuna tegutsevatest ettevõtjatest on FIE-dele maksustatava ettevõtlustulu arvutamiseks kehtestatud lihtsustatud ettevõtlustulude ja -kulude kassapõhine arvestus, mis leiab väljundi tuludeklaratsiooni vormil E, ei saa FIE sotsiaalmaksu arvestuse reegleid paljudel juhtudel

pidada väga lihtsateks, kuna siin võib rolli mängida mitu erinevat kriteeriumit. Sotsiaalmaksu summat ei arvuta FIE ise, vaid seda teeb maksuhaldur ettevõtja tuludeklaratsiooni vormil E deklareeritud ja maksukohustuslaste registris olevate andmete alusel. (FIE lõpliku...2016)

Sotsiaalmaksu avansilisi makseid tuleb, erinevalt FIE tulumaksust, hakata maksma kohe esimesel tegevusaastal, muidu ei ole ettevõtjal kehtivat ravikindlustust.

Sotsiaalmaksu maksed tuleb teha 4 korda aastas kvartali kolmanda kuu 15. kuupäevaks.

- 15. märtsiks I kvartali eest;
- 15. juuniks II kvartali eest;
- 15. septembriks III kvartali eest;
- 15. detsembriks IV kvartali eest.

Lõplik tasumisele kuuluv summa on selge pärast kalendriaasta lõppemist. Korrigeerimine, vastavalt esitatud deklaratsioonile, toimub 1. oktoobriks eelmise aasta eest.

Järgnevalt on töö autori poolt koostatud näide sotsiaalmaksu arvestamise kohta, kui ettevõtte maksustatav tulu on 5000 eurot. Koostatud on tehe sotsiaalmaksu leidmiseks.

$$\text{Sotsiaalmaks} = \frac{5000 \times 0,33}{1,33} = 1240,60\text{€}$$

Näite aluseks olev summa on väiksem kui kohustuslik sotsiaalmaksu miinimum, seega peab FIE ikka maksma sotsiaalmaksu kvartalis 386,10 eurot ehk aastas 1544,40 eurot. Oletame, et FIE sotsiaalmaks tuleb suurem kohustuslikust miinimumist sel juhul maksab FIE avansilised maksed summas 386,10 eurot ja 1. oktoobriks tuleb teha juurdemakse.

FIE, kes saab riiklikku pensioni, ei pea tasuma avansilisi makseid. Sotsiaalmaksu makse sõltub otseselt teenitud tulult.

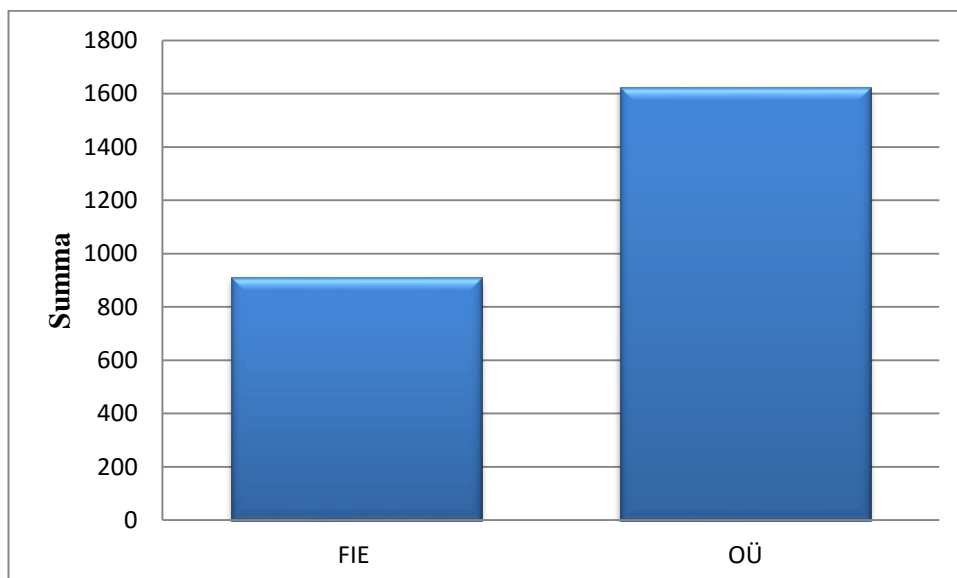
Sotsiaalmaks on tööandja maks - ettevõtte maksab maksu töötajate eest. Osäühingule erinevalt füüsilisest isikust ettevõtjast erikorraldust ei ole. Kui osäühingu juhataja endale juhatuse liikme tasu ei määra, ei ole tema eest makstud ka sotsiaalmaksu ning puudub kehtiv ravikindlustus, sest aasta lõpul dividende välja võttes maksustatakse need vaid tulumaksuga.

Sotsiaalmaksu summa 2015. aasta eest FIE-I Vahur Nokkur'i Hiie talu oli 910 eurot.

Osäühinguna sotsiaalmaksu kohustuse arvutamiseks võtame aluseks sama arvutuskäigu nagu tulumaksu leidmisel eelmises alapeatükis. Kui palga kogukulu aasta kohta on 6543 eurot ning

igakuine brutotasu on 410 eurot, siis sotsiaalmaksu tuleb maksta 135 eurot kuus ehk 1624 eurot aastas.

Järgmine joonis (Joonis 5) toob välja sotsiaalmaksu kohustuse erinevuse.

Joonis 5. FIE ja OÜ sotsiaalmaksu võrdlus 2015 aasta kohta, eurodes

Allikas: autori koostatud

Ettevõtlusvormide võrdluses kasutades FIE Vahur Nokkur'i Hiie talu 2015. aasta andmeid aluseks on näha, et antud käibe juures on eelis FIE-l, tema sotsiaalmaksu kohustus on väiksem kui OÜ-l.

Ettevõtjal oli 2015. aasta esimene tegutsemisaasta, seetõttu ei ole tal ka kohustust tasuda FIE avansilisi makseid.

2.3 FIE ja OÜ tööjõu maksud

FIE või OÜ töandjana sõlmib töövõtjaga töölepingu või võlaõigusliku lepingu. Vastavalt võlaõigusseadusele on lepinguteks käsundusleping või töövõtuleping, seaduses vastavalt peatükid 35 ja 36.

Käsunduslepinguga kohustub üks isik (käsundisaaja) vastavalt lepingule osutama teisele isikule (käsundiandja) teenuseid (täitma käsundi), käsundiandja aga maksma talle selle eest tasu, kui selles on kokku lepitud. Töövõtulepinguga kohustub üks isik (töövõtja) valmistama või muutma asja või

saavutama teenuse osutamise muu kokkulepitud tulemuse (töö), teine isik (tellija) aga maksta selle eest tasu. (VÕS §619, §635)

Käesoleval aastal on Vabariigi Valitsuse määrusega kehtestatud töötasu alammääraks kuutasu täistööajaga töötamise korral 430 eurot, tunnitasu alammäär 2,54 eurot.

Haigestumise 4.–8. päevani maksab haigushüvitist tööandja 70% töötaja viimase kuue kuu keskmisest töötasust. (TVH...2016)

Töötasu suurus määratakse töötajaga sõlmitavas lepingus brutotöötasuna, s.o. summana, millelt peetakse kinni töötaja maksud. Brutotöötasu alusel arvestatakse kõik tööjõumaksud. (Pajula 2011:16)

Tööandja maksud 2016. aastal on:

- Sotsiaalmaks 33% brutotasudest;
- töötuskindlustusmaks 0,8% brutotasudest.

Töövõtja maksud 2016. aastal on:

- töötuskindlustusmaks 1,6% töötaja brutotöötasust;
- kogumispensioni makse sõltuvalt töötaja vanusest ja tema pensionikindlustusest 3%, 2% või 0% töötaja brutotöötasust;
- füüsilise isiku tulumaks 2016. aastal on 20%, tulumaksuvaba miinimum 170 eurot.

Makstud sotsiaalmaks kantakse riiklikus pensionifondis maksumaksja kontole ja tulevikus sõltub makstud summast pensioni suurus. (Hõbe jt. 2014:14)

Alates 01.01.16 on nii, et ravikindlustus hakkab kehtima sellest kuupäevast, kui esitati TSD-deklaratsioon, kus sellele inimesele on deklareeritud tasu miinimummäära ulatuses (390 eurot). Deklaratsiooni saab esitada ka mõned päevad enne tähtaega (10kp), maksud tuleb maksta ikka vastavalt tähtajale. Ravikindlustus kaotab kehtivuse, kui järgmise kuu deklaratsioonis ei ole inimesele miinimumtasu deklareeritud. Kui inimene töötab mitme väikese võlaõigusliku lepinguga, siis on temale ravikindlustus tagatud, kui tema eest deklareeritud tasud annavad kokku nõutud miinimumi. (Tearu 2015)

Järgnevalt on töö autori poolt koostatud näited ja arvutused tabelis (Tabel 4) töötasu arvestamiseks erinevatel juhtudel. Esimene töötaja saab miinimumtöötasu, tulumaksuvaba miinimumi arvestamiseks on avaldus tehtud ning tema palgast peetakse kinni pensionikindlustus 2%.

Teine näide on juhatuse liikme tasu kohta. Osaühingu juhatuse liikmel oleks mõistlik määrata ka endale töötasu, juhul kui ettevõtjal on see ainuke töökoht, peaks ka tema mõtlema sotsiaalmaksu tasumine peale. Peamiselt seetõttu, et ravikindlustus oleks tagatud. Töötasu on juhatuse liikmel kasvõi miinimumpalga ulatuses, talle on kasulikum hiljem ettevõtte kasum dividendidena välja võtta ning selle pealt tulumaksu maksta.

Juhatuse liikme tasul maksude arvutamine:

$$Tulumaks = (\text{Brutotasu} - \text{maksuvaba miinimum}) \times 20\% \quad (3)$$

$$\text{Sotsiaalmaks} = \text{Brutotasu} \times 33\% \quad (4)$$

Kolmas näide on 2015. aasta keskmise palga kohta, mis Statistikaameti andmeil oli 1065 eurot.

Tabel 4. Töötasu arvestamine

Töötaja nimi	Juhatuse liikme tasu	Tulumaksuvabamiinimum	Pensionikindlustus	Brutotasu	Kinnipidamised, EUR			Välja maksta, EUR	Ettevõtte tööjõukulud, EUR			
					Töötuskindlustus	Pensionikindlustus	Tulumaks		Brutotöötasu	Sotsiaalmaks	Töötuskindlustus	KOKKU
määrad		170			1,60%		20%			33%	0,80%	
1		jah	2%	430	6,88	8,6	48,9	365,62	430	141,9	3,44	575,3
2	jah	jah	2%	430		8,6	50,28	371,12	430	141,9		571,9
3		jah	2%	1065	17,04	21,3	171,3	855,33	1065	351,5	8,52	1425

Allikas: autori arvutused

Osaühingul võib olla palgatud tööjõud sel juhul on kehtiv tavapärase tööjõumaksude arvestamine. Kui osaühingus määratakse juhatuse liikme tasu on vajalik mõnda asja meeles pidada, sest juhatuse liikme tasult ei arvestata töötuskindlustusmaksuid.

FIE Vahur Nokkur'i Hiie talu hetkel lisatööjõudu palganud ei ole, tootmise suurenedes on see aga plaanis. Hetkel teeb ettevõtja koostööd Hinno Nokkur'i Hiie taluga, kellelt ostab vastavalt vajadusele teenust põllutöödele. Kindlasti tuleb arvestada, et põllumajandus ettevõtetes on tegevus suhteliselt hooajaline. Talveperioodil, kui ei planeerita lisategevusala, näiteks metsanduse näol,

ettevõttes reaalselt lisatööjõudu vaja ei lähe. Seega tuleb arvestada, et saab värvata vaid lühiajalist/periodilist tööjõudu. Siinkohal ei ole ka vajadust OÜ ja FIE võrdluseks, sest maksukohustused on neil samad.

2.4 FIE ja OÜ käibemaks

Kui FIE või asutuse maksustatav käive kalendriaasta algusest arvates on ületanud 16 000 eurot, siis peab ta end nimetatud suuruses käibe tekkimise päevast Maksu- ja Tolliametis käibemaksukohustuslasena registreerima. FIE või asutus võib end käibemaksukohustuslasena registreerida ka enne kohustusliku 16 000 euro ületamist. Kui FIE või asutus ei ole end õigeaegselt käibemaksukohustuslasena registreerinud, siis registreeritakse ta tagasiulatuvalt. Sellisel juhul tuleb neile klientidele, kellele on esitanud arved pärast 16 000 euro suuruse käibe ületamist, välja kirjutada uued arved, mis sisaldavad ka käibemaksu. (Zeiger 2013:7.2.6)

Käesoleval aastal on valitsus otsustanud tõsta käibemaksukohustuslase registreerimise piirmäära 40 000 euroni. Uue piirmäära rakendamiseks on vajalik Euroopa liidu luba, hetkel ei ole teada, millal muudatus jõustub.

Käibemaksu maksustamisperiood on üldjuhul kalendrikuu, kuid erandina võib maksukohustuslase taotlusel kehtestada pikemaid perioode. Pikema perioodi taotlemine võib osutuda vajalikuks näiteks hooajalise ettevõtluse puhul. (Lehis 2012:327)

Kõik registreeritud käibemaksukohustuslased peavad esitama iga kuu kohta käibedeklaratsiooni, sõltumata sellest, kas neil tekkis sel kuul maksukohustus. Käibedeklaratsioonil (vorm KMD) deklareeritakse lisaks müügi käibele ka omatarve ja pöördmaksustamise korras maksustatav käive. Koos käibedeklaratsiooniga peab esitama ka deklaratsiooni lisa vormi KMD INF ning deklareerima seal kõik ostu- ja müügiarved tehingupartnerite kohta, kellele esitatud või kellelt saadud arvete koguväärtus maksustamisperioodil ületab 1000 eurot. (Lehis 2015:382)

Käibemaksuga seotud andmete deklareerimise ja käibemaksu ülekandmise tähtajaks on aruandekuule järgnev 20. kuupäev. Kui tähtaeg langeb puhkepäevale või riigipühale, loetakse tähtajaks järgmine tööpäev. (Pajula 2011:42)

Käibemaksu puhul arvutatakse kõigepealt müügi käibele vastav maksusumma ning seejärel arvatakse maksusummast maha müügi käibe tarbeks ostetud kaupade ja teenuste eest teistele ettevõtjatele tasutud käibemaks. (Lehis maksuõigus 2012:332)

Käibemaksukohustuslase registrist kustutamine on võimalik nii maksumaksja enda algatusel (kui aasta müügi käive jääb alla 16 000 euro piiri) või maksuhalduri algatusel (nt kui maksumaksja on jätnud esitamata kuus järjestikust käibedeklaratsiooni). (Lehis maksuõigus 2012:293)

Soomes on käibemaks määr (arvonlisävero) 24%. Käibemaksukohustuslaseks on ettevõtte, kelle aastane käive on üle 10 000 euro. Käibemaksu deklareerimiseks on võimalik taotleda vastavalt ettevõttele sobivaid perioode – kuu, kvartal, aasta. (Arvonlisäverotus...2016)

FIE Vahur Nokkur'i Hiie talu ei olnud 2015. aastal registreeritud käibemaksukohustuslasena, sest tema müügi käive jäi alla 16 000 euro piiri, täpsemalt oli müügitulu 2015. aastal 13 390 eurot. Alates 2016. aastast on FIE end käibemaksukohustuslasena registreerinud. Hetkel teeb ettevõtja igakuiselt käibedeklaratsioone.

Arvestades põllumajandusettevõtte eripära – tegevuse suhtelist hooajalisust, on töö autori soovitus teha Maksu- ja Tolliametile avaldus käibemaksu kvartaalseks arvestuseks.

2.5 FIE ja OÜ raamatupidamine

Raamatupidamisarvestus võib olla tekkepõhine või kassapõhine. Esimene on peamine raamatupidamise printsiip. Füüsilisest isikust ettevõtjale lubatud kassapõhine raamatupidamine kujutab endast raamatupidamise lihtsustatud varianti. (Kärsna 2006:103)

Kassapõhise arvestuse korral on majandustehingute kajastamine seotud raha tegeliku liikumisega. Tulude ja kulude sissekanded tehakse päevaraamatusse kronoloogilises järjekorras - tulud kajastatakse hetkel, mil raha on ettevõttesse laekunud ja kulud kajastatakse hetkel, mil raha on ettevõttest välja makstud. (Hõbe jt. 2014:7)

FIE peab (*ibid.*):

- korraldama raamatupidamist nii, et oleks tagatud aktuaalse, olulise, objektiivse ja võrreldava informatsiooni saamine raamatupidamiskohustuslase finantsseisundist, majandustulemusest ja rahavoogudest;
- dokumenteerima kõiki oma majandustehinguid;

- kirjendama algdokumentide või nende põhjal koostatud koondokumentide alusel kõiki oma majandustehinguid raamatupidamisregistrites;
- säilitama raamatupidamise dokumente.

Põllumajanduslikus tootmises on aastast teise ülekanduvate kulude küsimus objektiivse raamatupidamise seisukohalt eriti aktuaalne. Kassapõhine raamatupidamine ei anna tootmisel põhineva ettevõtluse tuludest ja kuludest päris õiget pilti. (Kärsna 2006:130)

Kassapõhist raamatupidamist kasutada ei ole kohustuslik. Kes soovib korralikult majandada (st oma tegevust ka analüüsida ja planeerida), peaks kasutama tekkepõhist raamatupidamist. See eeldab muidugi elukutselise raamatupidaja teenuste kasutamist, kuid ega see kassa- ja tekkepõhisuse segu ole oluliselt vähem tömahukas, kui täistekkepõhine raamatupidamine. (Kärsna 2006:131)

FIE peab pidama raamatupidamisarvestust ja säilitama tulude ja kulude kohta käivaid dokumente. Tulude ja kulude arvestus toimub alati kassapõhiselt (ka siis, kui FIE peab tekkepõhist raamatupidamist). Käibemaksukohustuslasest ettevõtjad peavad silmas pidama, et kassapõhise tularvestuse reeglite kohaselt deklareeritakse nii tulud kui kulud koos käibemaksuga (sõltumata sellest, kas arvestus on tekke- või kassapõhine). Riigile tasutud käibemaks läheb samuti kuluna arvesse ning tagastatud käibemaks lisatakse ettevõtlustuludele. (Lehis 2015:113)

Kassapõhist arvestust pidava FIE raamatupidamisregistriks võib olla tema enda poolt koostatud register – päevaraamat. Selles registreeritakse kõik ettevõtja kalendriaasta jooksul sooritatud majandustehingud. Päevaraamatule pole ette nähtud kohustuslikku vormi. FIE võib (Hõbe jt. 2014:8):

- kujundada päevaraamatu ise kas paberil või arvutis (kujundamisel on soovitatav arvestada tuludeklaratsiooni E-vormi struktuuri ja jaotada päevaraamatu tulude ja kulude osa vastavalt deklaratsiooni ridadele, mis lihtsustab hilisemat deklaratsiooni täitmist);
- osta kassapõhise raamatupidamise tulude ja kulude arvestuse päevaraamatu, mida müüvad bürootarvete ja raamatukauplused;
- kasutada raamatupidamisprogramme, mida müüvad raamatupidamistarkvaraga tegelevad firmad.

FIE raamatupidamine on oluliselt lihtsam osaühingu omast, raamatupidamisega saavad enamus ise hakkama. Peale selle leiab ka küsimuste korral päris palju informatsiooni internetist.

OÜ korraldab oma raamatupidamist vastavalt raamatupidamise seadusele vaid tekkepõhiselt. (Hõbe jt. 2014:5).

Raamatupidamisele kehtivad põhinõuded on järgmised (Ettevõtte...2015):

- Raamatupidamine peab kajastama ettevõtte finantsseisundit, majandustulemusi, rahavoogusid õigesti, objektiivselt ning teistega võrreldavalt, esitatud info peab olema aktuaalne;
- Kõik majandustehingud tuleb dokumenteerida;
- Kõik majandustehingud tuleb kirjendada raamatupidamisregistrites;
- Iga ettevõtte peab koostama ja esitama äriregistrile majandusaasta aruande;
- Kõik raamatupidamise dokumendid tuleb säilitada.

Osaühingu raamatupidamist korraldab juhatus. Sõltuvalt alustava ettevõtte juhi oskustest ja ettevõtte suuruselt on võimalik raamatupidamist teha ise, osta teenust sisse või võtta tööle raamatupidaja. Kõik raamatupidamiskohustuslased peavad pidama tekkepõhist arvestust ehk kajastama tehinguid sõltumata sellest, kas raha on laekunud või välja makstud. (Ettevõtte asutamine...2015)

Kui ettevõttel on töötajaid, tuleb ka nendega seotud kulud korrektselt raamatupidamiskannetesse esitada. Töötajatega seoses lisanduvad peale palga- ja maksukulude ka puhkusearvestus, haigushüvitus, ravikindlustus jm kulud. (*ibid.*)

Põhilised aruanded raamatupidamises (*ibid.*):

- bilanss – ettevõtte finantsseisundi aruanne teatud kuupäeva seisuga, kajastab vara ning vara moodustamise allikaid;
- kasumiaruanne – mõõdab ettevõtte tulemit teatud perioodil;
- rahavoogude aruanne – kajastab finantsseisundi muutumist (teatud perioodil saadud raha ja selle kasutamist).

Vastavalt seadusele on raamatupidamiskohuslane kohustatud koostama sise-eeskirjad, mis kirjeldab raamatupidamise korraldust ettevõttes (sh algdokumentide käive ja säilitamine, raamatupidamisarvestuse tarkvara, varade ja kohustuste inventeerimine ning raamatupidamiskohustuslase kasutatavad arvestuspõhimõtted). Raamatupidamise sise-eeskirja tuleb säilitada 7 aastat pärast nende muutmist või asendamist. (RPS § 11)

FIE Vahur Nokkur' i Hiie talu kasutab raamatupidamisel FIE-le lubatud kassapõhist arvestust ning on registreeritud käesolevast aastast alates käibemaksukohuslasena. Hetkel on kaalumisel otsus, kas oleks mõistlik oma ettevõtluseks hoopis osaühingu ettevõtlusvormi kasutada.

Kassapõhise raamatupidamise teostab Vahur Nokkur ise ning hetkel on lisandunud ka igakuised käibedeklaratsioonid.

Kui Vahur Nokkur otsustab muuta oma ettevõtte osäühinguks, tekib tal tekkepõhise raamatupidamise kohustus ning sel juhul peab ta arvestama, et vastav teenus tuleb sisse osta. See on kulukam võrreldes praeguse FIE raamatupidamisega, mida teostab ise.

2.6 FIE tegevuse üleviimine osäühingusse

FIE-l tuleks enne osäühingu asutamise otsuse tegemist kindlasti üle vaadata oma varad, kuna FIE lõpetamisel loetakse kuludesse kantud vara isiklikku tarbimisse võetuks. Isiklikku tarbimisse võetud vara maksumus turuhinnas liidetakse FIE viimase tegevusaasta maksustavale tulule. Isiklikku tarbimisse võtmiseks ei loeta füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtte hulka kuulunud vara üleandmist või pärandamist isikule, kes jätkab ettevõtte tegevust. Vara võib ka mitterahalise sissemaksena üle anda loodavasse või mõnda tegutsevasse osäühingusse, kuid sellisel juhul ei saa osäühingut Äriregistri ettevõtjaportaali kaudu asutada, vaid tuleb koostada asutamisdokumendid, hinnata vara väärtus ning vormistada osäühingu asutamine notari kaudu. Kui osäühingu osakapital on vähemalt 25 000 eurot ja mitterahalise sissemaks väärtus ületab 1/10 osakapitalist või kui sellise osäühingu kõik mitterahalised sissemaksed moodustavad kokku üle poole osakapitalist, peab mitterahalise sissemaks väärtuse piisavuse hindamist kontrollima vandeaudiitor. (Hõbe jt. 2014:6)

Järgmises tabelis (Tabel 5) on välja toodud erinevused ettevõtlusvormide vahel. Osäühingu ja FIE erinevused on suured, seetõttu tuleb otsus läbi mõelda, sest muutused on suured.

Tabel 5. FIE ja OÜ olulised erinevused

Füüsilisest isikust ettevõtja	Osäühing
Ettevõtluse alustamiseks ega jätkamiseks ei ole kehtestatud minimaalset kapitali suurust	Osakapital peab olema vähemalt 2500 eurot. Tegevuse jätkamiseks peab OÜ netovara ehk omakapital olema vähemalt pool osakapitalist või vähemalt 2500 eurot.
Füüsilisest isikust ettevõtja ärinimi peab sisaldama ettevõtja ees- ja perekonnanime.	OÜ ärinime registreerimisel on palju laiemad valikuvõimalused.
Lubatud on kassapõhine raamatupidamine.	Kohustuslik on tekkepõhine kahekordse kirjendamise raamatupidamine.
Maksustatakse kassapõhise raamatupidamise tulemi alusel. Sotsiaalmaks=(tulud-kulud) / 1,3 x 0,33 Tulumaks 20%	Jaotamata kasumit ei maksustata. OÜ tasub ettevõtte tulumaksu maksumääraga 20/80 väljamakstud dividendi summalt.

FIE saab ettevõtlusest laekunud tulu vabalt isiklikuks tarbeks kasutada.	Ettevõtlusest laekunud tulu kuulub osaühingule. Osaühingu majandustegevusest osaühingule laekunud tulu ei saa isiklikuks tarbeks vabalt kasutada. Osaühing ei või anda laenu oma osanikule, kelle osa esindab rohkem kui 5% osakapitalist ega ka oma juhatuse ega nõukogu liikmele ega prokuristile.
FIE ei saa iseendale maksta töötasu ega lähetuse päevaraha	Osaühingu osanikule kui osaühingu töötajale saab maksta töö eest töötasu. Osaühingu juhatuse liikmele saab maksta liikme tasu ja töötasu. Lähetuse päevaraha saab maksta osaühingu töötajale ja juhatuse liikmele.
FIE vastutab enda kui ettevõtja kohustuste täitmise eest isikliku varaga.	OÜ omanikud ei vastuta osaühingu kohustuste täitmise eest isikliku varaga, vastutus piirdub ettevõtte osakapitali suurusega.

Allikas: Raidve-Kostenok jt 2012

Levinud on arvamus, et inimesed registreerivad ennast FIE-deks ainult rumalusest või siis seetõttu, et neil pole raha osaühingu asutamiseks. Tegelikult näitab aga analüüs, et ettevõtluse väikese käibe juures võib olla mõistlikum tegutseda nimelt FIE-na, seda eriti siis, kui tugipunktiks kasutatakse oma kodu. Firma asutamine ju iseenesest käivet ei suurenda ja “fiendusel” ei ole mitte ainult puudusi, vaid ka tugevaid külgi. (Kärsna 2006:137)

2.7 FIE Vahur Nokkur'i Hiie talu majandusnäitajad 2015

Peatüki eesmärk on välja selgitada, kas alustaval füüsilisest isikust ettevõtjal põllumajandusvaldkonnas on mõistlik jätkata FIE-na või asutada osaühing. Autoril on kasutada 2015. aasta majandusandmed, mille põhjal saab teha arvutused nii OÜ-na kui ka FIE-na ning tuua välja nii positiivsed kui ka negatiivsed nüansid.

2015. aasta käive oli 13 390 eurot, kus tulu kauba müümisest oli 10 347 eurot ning PRIA toetus 3044 eurot. Alustaval ettevõtjal oli kulused 6 848 eurot, mis on seotud teravilja tootmisega ning moodustavad kogu käibest 49%. Arvutuskäik kasumi arvestusest selgub järgmisest tabelist (Tabel 6).

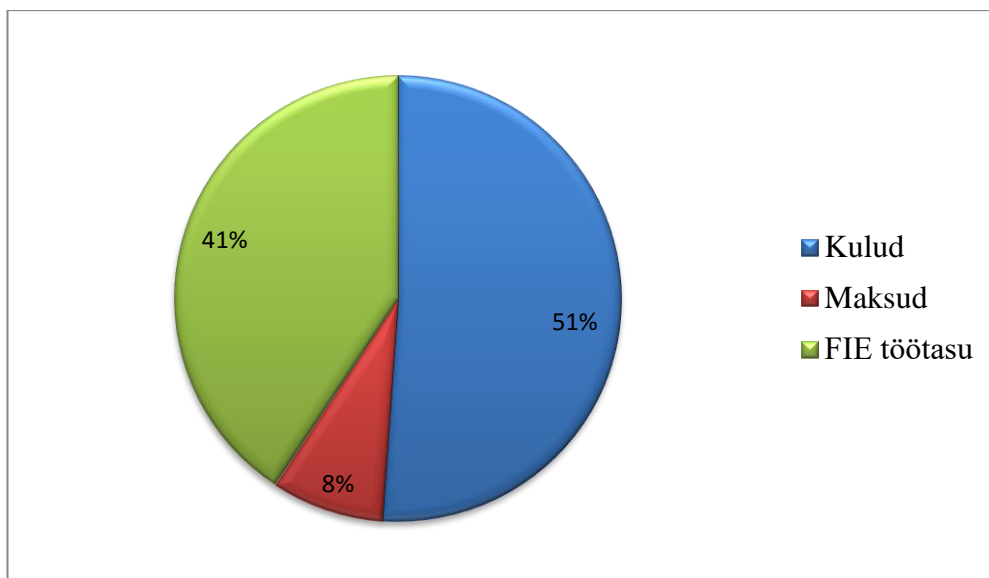
Tabel 6. FIE kasumi arvestus 2015. aastal, eurodes

	2015
Tulud	10347
Toetus	3044
Tulu kokku	13390
Kulud	6848
Ettevõtluse tulem	6543
Täiendav mahaarvamine 2877 (maksuvaba)	2877
Maksustatav tulu	3666
Sotsiaalmaks 33%	910
Tulumaksuga maksustatav tulu	2756
Tulumaks 20% (maksuvaba 1848)	182
Käibemaks	Ei ole
Sotsiaalmaksu avansilised maksed	Ei ole
Tulumaksu avansilised maksed	Ei ole
Maksud kokku	1091
Kokku töötasuna kätte	5452

Allikas: autori arvutused

Kuna tegemist on põllumajanduses tegutseva FIE-ga saab tulust maha võtta täiendava mahaarvamise 2 877 eurot. Seega sotsiaalmaksuga maksustatavaks tuluks on 3 666 eurot. Sotsiaalmaksu avansiliste maksete kohustust esimesel aastal ei olnud. Käesolevaks aastaks on seega sotsiaalmaksu kohustus $(3\ 666 / 1,33) \times 0,33 = 910$ eurot. FIE-na maksustatav tulu on Vahuril 2 756 eurot – sellest tuleb maha arvestada 2015. aasta tulumaksuvaba miinimumi määr - 1 848 eurot, seega tuleb maksta tulumaksu $(2\ 756 - 1\ 848) \times 20\% = 182$ eurot. Vahurile jäi FIE töötasuna 2015. aastal 5 452 eurot.

Ülevaate saamiseks koostas autor ringdiagrammi (Joonis 6), et oleks protsentuaalselt näha, kui suur osa kogu käibest läheb maksudele, kuludele ja kui palju saab FIE töötasuna. Esimesel tegutsemise aastal ei olnud ettevõtte mahud veel nii suured ning maksu arvestus oli väiksem. Selgub, et lisaks kuludele, mis moodustasid käibest 51%, läks maksudeks 8%.

Joonis 6. FIE käibe jaotus 2015. aastal

Allikas: autori koostatud

Võrdluseks tuleb samamoodi leida osäühingu kasum ning maksukohustused. Suurim erinevus ettevõtja jaoks on raamatupidamisteenuse ostmine. Esialgu võiks arvestada teenuse hinnaks 45 eurot kuus, aastane kulu 540 eurot.

Arvutuskäik OÜ kasumi arvestamiseks on näha järgmises tabelis (Tabel 7).

Osäühingu juhatajana on Vahuril mõistlik määrata endale juhatuse liikme tasu. 2015. aastal olid aga mahud veel väikesed, edaspidi oleks mõistlik määrata endale juhatuse liikme tasuks kasvõi miinimumpalk, et tagada ravikindlustuse olemasolu. Võrdluse õigsuse tagamiseks, kus FIE-l on kogu tulu arvestatud tema töötasuks, teeme samamoodi ka osäühingu puhul. Ainsaks lisakuluks on sisse ostetud raamatupidamise teenus. Ülejäänud tulu läheb juhatuse liikme tasuks.

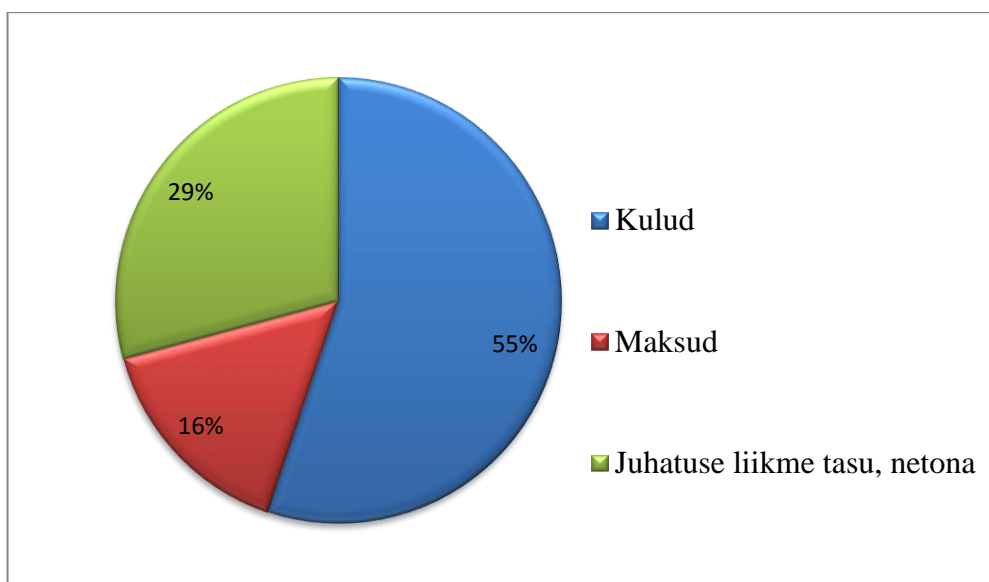
Arvestame aasta käibena 13 390 eurot nagu aastal 2015. Arvestades kogu käibe kuludeks - kulud juhatuse liikme maksudele aastas 2095 eurot, lisaks raamatupidamise aasta kulu 540 eurot ning eelmise aasta kulud 6 848 eurot. Osäühinguna enam täiendavat mahaarvamist põllumajandusega tegelemise eest arvestada ei saa. Praegusel hetkel ettevõttes kasumit ei ole.

Tabel 7. Osäühingu kasumi arvestus 2015. aastal, eurodes

	2015
Tulud	10347
Toetus	3044
Tulu kokku	13390
Kulud	6848
Raamatupidamisteenus	540
Kulud kokku	7388
Juhatuse liikme tasu	3908
Maksud juhatuse liikme tasu pealt	2095
Käibemaks	Ei ole
Kasum	0
Tulumaks dividendide pealt	0
Dividendid välja maksmisele	0

Allikas: autori arvutused

Piltidiagramm (Joonis 7) annab ülevaate protsentuaalselt palju raha saab kätte kui kasutusel oleks ettevõtlusvorm osäühing. Siinjuures on näha, et isegi juhul kui ettevõtja saab kätte juhatuse liikme tasu igakuiselt, on kulude osakaal käibest kasvanud. Suurenenud on ka maksude osakaal, seega väikesele ettevõttele ei saa soovitada osäühinguna tegutsemist, mõistlikum on jätkata FIE-na.

Joonis 7. OÜ käibe jaotus 2015. aastal

Allikas: autori koostatud

Võrdluse kokkuvõtte:

- 2015. aasta FIE kätte jääv raha 5 452 eurot;
- 2015. aasta OÜ kätte jääv raha 3 908 eurot.

2015. aasta andmete põhjal võib öelda, et kasumlikum ettevõtlusvorm on FIE. Siinjuures tasub arvestada, et osühingus on määratud juhatuse liikme igakuine tasu. Isegi juhul kui FIE kasutab osa raha järgmisel aastal näiteks viljaseemnete hankimiseks, on see juba 2015. aasta eest maksustatud sotsiaalmaksuga ning tulumaksuga. Kõik, mis FIE-l jääb kasutamata on justkui tema palk, seega peaks kasutama ettevõtja kindlasti FIE erikontot, kui plaanib kasutada raha ettevõtluses. Osühingus on võimalik jätta raha ettevõttesse, kui on plaanis soetada vajalikku inventari, sest kogu käivet ei saa reaalselt juhatuse liikme tasuks määrata. Väikese käibe juures on mõistlikum hoida tasu väiksem ning juhul, kui aasta lõpus on kasum, saab kasumi suunata dividendide maksmisse.

Tasub mõtelda läbi, millist ettevõtlusvormi kasutada, sest OÜ-na oleksid riskid väiksemad. Eriti, kui on teada, et ettevõtte mahud suurenevad.

2.8 FIE Vahur Nokkur'i Hiie talu majandusprognosis aastaks 2016

Samasuguse võrdluse, nagu eelnevatess alapeatükkides ettevõtlusvormidest, saab teha ka käesoleva, 2016. aasta kohta. Vahuril endal prognoosid käesolevaks aastaks puudusid, siis koostöös ettevõtjaga koostas need töö autor. Kaardistasime esialgsed prognoosid kuludest ja tuludest ning arvestasime, et maad on kasutusel käesoleval aastal 70 hektarit. Seega on käesoleval aastal prognoositud suurem käive ning võrdluse ja tulemuse järgi saab hinnata, kuidas käibe suurus mõjutab maksude suurust. Lisaks on ettevõttel prognoositud käibemaksukulu, mida eelmisel aastal ei olnud.

Järgnev tabel (Tabel 8) näitab hetkel prognoositud kulusid. Ettevõtja on plaanis kasutada nii oma masinaid kui ka osta teenust. Teenust ostetakse vilja koristamiseks põldudel, mis asuvad talupidamisest eemal ja kuivati lähedal, kuhu vili viiakse. Vana tehnikaga töötades on ajakulu suurem, sisseostetud kombaini teenusega läheb suure tõenäosusega 40 hektari koristamiseks vaid üks päev. Ülejäänud põllumaa, 30 hektari, koristamiseks kasutab ettevõtja oma tehnikat, sest maa asub lähedal Hiie talule.

Ettevõtja prognoositud kulud käesolevaks aastaks on kokku 23 117,90 €.

Tabel 8. Ettevõtluskulude prognoos 2016. aastaks, eurodes

Kulu artikkel	hind	kogus	hind kokku
Seemne hind, sisaldab puhtimistasu	200€/t	15,4t	3 080
Külvitööde kütus (eriotstarbeline)	0,6€/l	1000l	600
Väetised AN34, 70ha	0,5€/kg	200kg/ha	7 000
Taimekaitse vahendid: 40ha jaoks	4 €/l	4l/ha	640
Taimekaitse vahendid: 30ha jaoks	27€/kg	0,15kg/ha	283,5
Sisseostetud teenus: kombainiga koristus 40ha	70€/ha		2 800
Sisseostetud teenus: veoautovedu 40ha	100 €	3 autot	300
Oma kombainiga koristus 30ha - kütuse kulu	0,6€/l	600l	360
Oma veoauto kasutus 30ha (kütusekulu 32l/100)	1 €/l	134,4km	134,4
Remondikulu			2 000
Kuivatus teenuse hind (keskmine niiskustase 20%)	19 €/t	280t	5 320
Põldude ettevalmistus järgmiseks perioodiks, kütus	0,6€/l	1000l	600
Kulud kokku			23 117,90

Allikas: autori arvutused

Järgnevalt koostas töö autor koos Vahuriga ettevõtte müügitulu arvestuse (Tabel 9).

Tabel 9. Müügitulu prognoos 2016. aastaks

Toodang 70 hektarilt			
Kogu toodang, koristatud vili enne kuivatust	4 t/ha	70ha	280t
Kuivatus teenuse hind (keskmine niiskustase 20%)	19 €/t		5 320 €
Vilja kogus müügiks			224t
Müügitulu	224t	130€/t	29 120 €

Allikas: autori arvutused

Müügitulu arvestamiseks on võetud aluseks, et saadakse vilja 4 tonni hektarilt, seega 70 hektarilt kokku 280 tonni. Kui arvestada maha kaal, mis kaob kuivatamisel, saab lõplikuks toodanguks arvestada 224 tonni. Praegu arvestas ettevõtja müügihinnaks 130 €/t, kuid reaalne hind kujuneb sügisel, kui on saagikoristusaeg. Esialgselt prognoositud müügituluks on 29 120 eurot.

Ka osa kulust selgub peale toodangu koguse välja arvestamist. Kuivatus teenuse hind sõltub sellest, kui palju vilja põllult saadakse ning samas ka ilmastikuoludest – kas on viljakoristuseks sobiv ilm ning kas vili põllul on piisavalt kuiv, kombainiga vilja võtmiseks. Olenevalt aastast võib juhtuda, et ideaalselt sobivat ilma vilja koristuseks ei olegi. Kuivatis hinnatakse vilja niiskus mõõtjaga ja

kehtestatakse vastavalt hind niiskusprotsendi järgi. Ettevõtja võttis arvutuse aluseks keskmise niiskustaseme – 20%.

Kogu tulude arvestamiseks tuleb arvestada lisaks müügitulule ka toetusega. Kogu tulud on välja toodud järgnevas tabelis (Tabel 10). Ettevõtja saab PRIA-lt pindalatoetust. Kõik prognoositavad tulud kokku on 36 120 eurot.

Tabel 10. Müügitulude arvestus, eurodes

Ettevõtte tulud	
Müügitulu	29 120
Toetused	7 000
Tulud kokku	36 120

Allikas: autori arvutused

Lisaks peab arvestama ka käibemaksu kuluga. Selleks on tehtud terve aasta kulusid ning tulusid arvestav käibemaksu arvutus tabelis (Tabel 11).

Tabel 11. Käibemaksu arvetus 2016. aastaks, eurodes

20% määraga maksustatav käive	24267
Km kokku	4853
Mahaarvatav sisendkäibemaks	3853
Tasumisele kuuluv käibemaks	1000

Allikas: autori arvutused

Esialgse prognoosi järgi on kokku aasta eest tasumisele kuuluv käibemaksu summa 1000 eurot.

2016 aasta prognoositavad kulud moodustavad käibest 55%. Võttes tuludest maha kulud saame summaks 13 002 eurot, mis läheb maksustamisele.

Esimene arvestuskäik on FIE –na, seega peab arvestama ka FIE võimalust kasutada põllumajandustootjana täiendavat maksuvaba tulu mahaarvamist 2877 eurot.

Maksustatavaks tuluks jääb 10 125 eurot, mille pealt arvestatakse järgmise aasta sotsiaalmaksu summa. $(10125 / 1,33) \times 0,33 = 2512$ Tulumaksu arvestamiseks tuleb arvesse võtta ka tulumaksuvaba miinimumi, mis on käesoleval aastal 2 040 eurot. Tulumaksu aluseks summaks jääb 7 613 eurot, seega tuleb tasuda tulumaksu 1 115 eurot ning töötasuna kätte jääb 8 375 eurot.

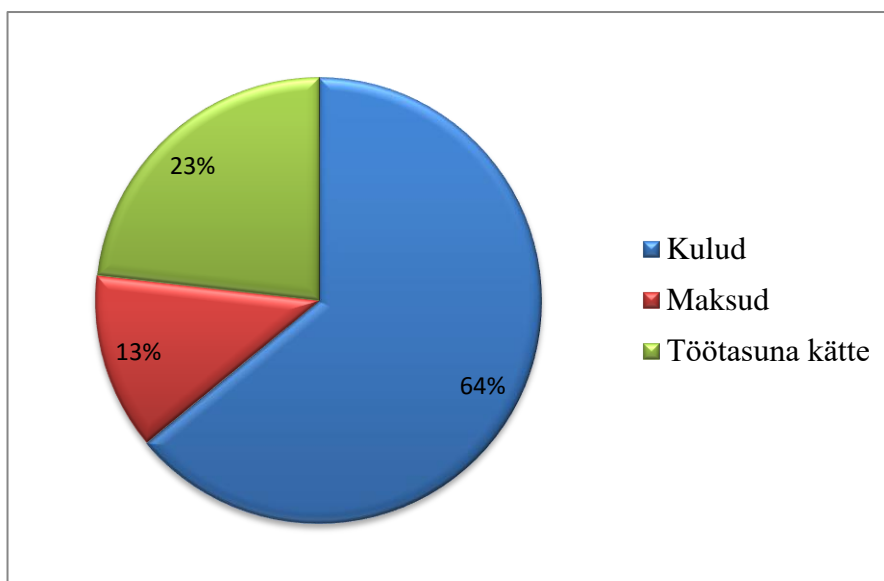
Arvutuskäik FIE 2016. aasta kasumi arvestamiseks on välja toodud järgnevas tabelis (Tabel 12).

Tabel 12. FIE prognoositav kasum 2016. aastaks, eurodes

	2016
Tulud	29120
Toetus	7000
Tulu kokku	36120
Kulud	23118
Ettevõtluse tulem	13002
Täiendav mahaarvamine 2877 (maksuvaba)	2877
Maksustatav tulu	10125
Sotsiaalmaks 33%	2512
Tulumaksuga maksustatav tulu	7613
Tulumaks 20% (maksuvaba 2040)	1115
Käibemaks	1000
Sotsiaalmaksu avansilised maksed	Ei ole
Tulumaksu avansilised maksed	Ei ole
Maksud kokku	4627
Kokku töötasuna kätte	8375

Allikas: autori arvutused

Ülevaate saamiseks on koostatud ringdiagramm (Joonis 8), kus on protsentuaalselt välja toodud, kui palju raha saab FIE kätte, kui palju läheb maksudeks ning muudeks kuludeks.

Joonis 8. FIE prognoositav käibe jaotumine 2016. aastal

Allikas: autori koostatud

Järgmiseks teostab autor prognoosidega arvutused osäühinguna. Kuigi haritava maa hulk on võrreldes eelmise aastaga kasvanud, ei muudeta esialgu raamatupidamisteenuse hinda. Teenuse hind jääb samaks – aastas 540 eurot. Arvestame Vahurile juhatuse liikme töötasuks käesolevaks aastaks miinimumpalga 430 eurot. Aastane kulu juhatuse liikme tasule on 6 863 eurot ning sellele kulule lisaks 540 eurot raamatupidamisele.

Arvestame, et 2016. aasta prognoositud tulu on 36 120 eurot, sellest lahutame kulud 23 118 eurot ning lisanduva käibemaksu juurde makse 1 000 eurot, juhatuse liikme tasu 4 453 pluss maksud ja raamatupidamis teenuse 540 eurot. Kogu arvestuskäik on nähtav järgmises tabelis (Tabel 13).

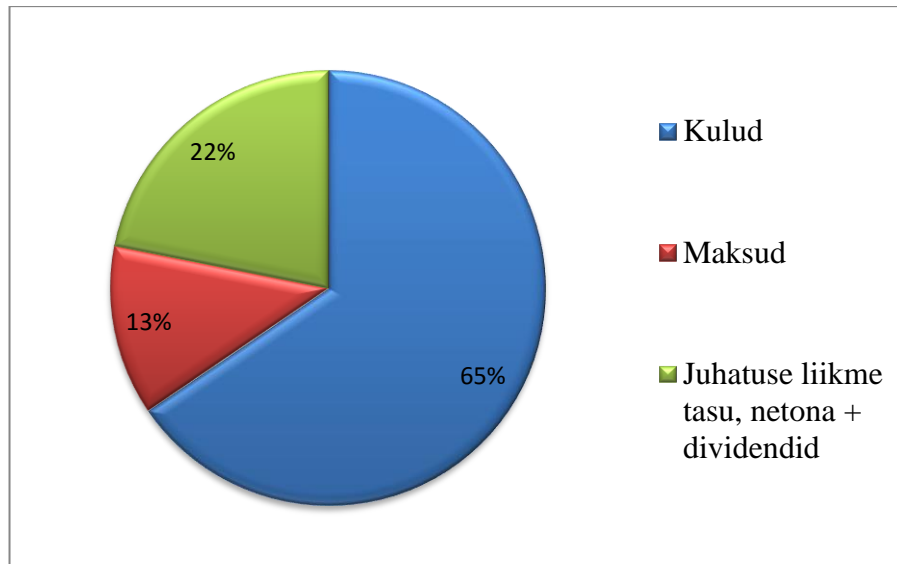
Tabel 13. OÜ prognoositava kasumi arvestamine 2016. aastal, eurodes

	2016
Tulud	29120
Toetus	7000
Tulu kokku	36120
Kulud	23118
Raamatupidamisteenus	540
Kulud kokku	23658
Juhatus liikme tasu	4453
Maksud juhatuse liikme tasu pealt	2409
Käibemaks	1000
Kasum	4599
Tulumaks dividendide pealt	1150
Dividendid välja maksmisele	3449

Allikas: autori arvutused

Ettevõtte kasumiks jääb 4 599 eurot, mida on võimalik dividendidena välja maksta või suunata edasi ettevõtlusesse. Kui ettevõtte otsustab maksta välja dividendid, siis maksumäär 20/80 järgi tuleb maksta tulumaksu 1 150 eurot ning sel juhul saab ettevõtja kätte 3 449 eurot.

Piltdiagramm (Joonis 9) illustreerimaks käibe jagunemist osäühingus näitab, et kulud on osäühingus vaid protsendi võrra suuremad kui FIE-l, mis ilmselt tuleneb raamatupidamis teenuse kulust, kuid ka kätte jääv raha on protsendi võrra väiksem kui FIE-l.

Joonis 9. OÜ prognoositava käibe jaotus 2016. aastal

Allikas: autori koostatud

Võrdluse kokkuvõtte:

- 2016. aasta FIE kätte jääv raha 8 375 eurot;
- 2016. aasta OÜ kätte jääv raha 7 903 eurot.

Seekord on FIE-le kätte jääva raha hulk suurem, kuid kui arvestada, et osaühingu omanik on juba terve aasta vältel saanud kätte juhatuse liikme tasu kokku netona 4 453 eurot ja sellele võiks lisanduda aasta lõpus samas summas dividendide.

Töö autor soovib ettevõtjal jätkata hetkel FIE-na. OÜ-le üleminemist võiks kaaluda, siis kui ettevõtte käive veelgi kasvab ning kulude protsentuaalne osakaal on väiksem.

2.9 Ettepanekud ettevõttele

Käesolevas alapeatükis esitab töö autor peamised ettepanekud ettevõtlusvormide valiku üle otsustamiseks. Lõputöös esitatud FIE ja OÜ võrdlus on füüsilisest isikust ettevõtja Vahur Nokkur'i Hiie talu edasisel tegutsemisel suureks abiks, kuivõrd on töö käigus juba tutvunud esmaste analüüsi tulemustega. Käesoleval hetkel on valik otsustusfaasis ning ei ole tagasisidet, millise ettevõtlusvormi kasuks ta otsustab.

Peamiste ettepanekutena võib välja tuua, et FIE-na jätkamisel võib ettevõtjale soovitada käibemaksu arvestamiseks pikemat perioodi. Põllumajandustootjale omaselt hooajalise tegevuse tõttu on

mõistlik taotleda käibemaksu arvestusperioodiks pikem periood kui üks kuu. Näiteks on võimalik esitada taotlus Maksu- ja Tolliametile, et määrata arvestusperioodiks kvartal. Põllumajandus ettevõtja kulutused toimuvad suhteliselt lühikese aja jooksul aprillist septembrini ning ülejäänud kuudel on käive pea olematu.

Siiani ei olnud näidissettevõttes kasutusel FIE erikonto, mis aitaks liigset maksustamist vältida. Käesoleval aastal on ettevõtjal siiski plaanis see kasutusele võtta, juhul kui ta ei otsusta kohe end osaühinguga registreerida. Peamiselt on ettevõtjal mõistlik suunata aasta lõpus makstavad PRIA otsetoetused erikontole, et oleks võimalik soetada ettevõttele tegevuseks vajalikke vahendeid.

Mõlema ettevõtlusvormi puhul on selge, et majanduslikult kasumlikumaks saamiseks on vaja laiendada tegevust. Eelkõige on vaja juurde saada haritavat maad ja siis uuendada tehnikat. Vahur on aga hetkel täiskohaga üliõpilane, peale kooli lõpetamist on vajalik leida vajalikud vahendid tegevuse laiendamiseks. Eelkõige võtta plaani PRIA poolse toetuse taotlemist.. Variandiks on ka nõ muu palgatöö lisandumine ning ettevõtlus jätta lisategevuseks.

Osaühingus ei ole kindlasti võimalik kogu kasumit suunata dividendide maksmisse ega jätta ka kogu ettevõtlustulu juhatuse liikme tasuks, seda peamiselt seetõttu, et põllumajandus ettevõtte hooajalisuse tõttu, on sissetulekud vaid sügisel ning kui ettevõttes on määratud ka juhatuse liikme tasu, tuleb arvestada selle väljaminekuga esimesel poolaastal, mil mingit sissetulekut veel ei ole.

2015. aasta andmete põhjal ei soovita töö autor ettevõtlusvormi muuta, sest FIE-na tegutsemine on kasumlikum. Lisaks annab eelise FIE-le põllumajandustootja tulu täiendav mahaarvamine, 2877 eurot, mille pealt makse ei maksta. Võib öelda, et kui prognoositud maht 2016. aastal osutub ligilähedaseks reaalsele, on ettevõtjal kasumlikum jätkata tegevust FIE-na, sest ettevõtlusvormi muutmiseks on vajalik suurendada veelgi käivet ning vähendada kulude osakaalu.

KOKKUVÕTE

Lõputöö eesmärgiks oli koostada abistav juhendmaterjal, mis aitaks põllumajandus valdkonnas alustaval või ka juba tegutseval ettevõtjal, tutvuda erinevate ettevõtlusvormidega ning eelkõige näha maksustamise erisusi. Juhendmaterjal käsitleb olulisemaid ettevõttele kehtivaid maksustamise põhimõtteid ning võrdlust praktiliste näidetega. Autor valis teema, sest põllumajandusvaldkonnas kooli lõpetavad ning ka juba tegutsevad ettevõtjad ei oma piisavalt teavet erinevatest ettevõtlusvormidest ja puudub praktiliste näidetega juhendmaterjal.

Juhendmaterjali jaoks teostati praktilised näited FIE Vahur Nokkur'i Hiie talu andmete põhjal. Ühtlasi annab juhendmaterjal soovitusel ettevõttele edasiseks tegutsemiseks, sest ka Vahur Nokkuril oli varasemalt tekkinud küsimus, kas FIE-na on otstarbekas jätkata või tuleks muuta ettevõtlusvorm OÜ-ks.

Esimeses peatükis tõi autor välja ettevõtluse olukorra Eestis, kus peamised registreeritud ettevõtlusvormid on FIE ja OÜ, seejärel võrdles autor asutamise tingimusi. Analüüsis FIE ja OÜ asutamistingimusi jõudis autor järeldusele, et kuigi FIE asutamine on lihtsam ning asutamiskulud madalad, tasub selle ettevõtlusvormi kasuks otsustada kui lisatööjõudu ei kaasata. OÜ valimine on kasulik, kui on plaan palgata tööjõudu ning teha ettevõttesse suuremaid investeeringuid, lisaks ei vastuta OÜ omanik oma varaga.

Juhendmaterjali teises peatükis on teostatud võrdlus maksude arvestamise kohta. Analüüsis tulumaksu arvestamist jõudis autor järeldusele, et FIE kogu ettevõtlustulu peale sotsiaalmaksuga korrigeerimist maksustatakse tulumaksuga, kuid lisaks saab arvestada põllumajandustootja tulu täiendavat mahaarvamist 2877 eurot. OÜ tulumaksu arvestamiseks määras autor kogu ettevõtlustulu juhatuse liikme tasuks, et tagada võrdluse õigsus, kus nii FIE kui ka OÜ kogu tulu arvestatakse töötasuna. Autor teostas võrdleva arvutuse näidisettevõtte 2015. aasta andmetega, mille tulemusena oli FIE tulumaksu maksmise kohustus väiksem OÜ omast. Eelkõige annab FIE-le eelise põllumajandustootja tulu täiendav mahaarvamine, mis tähendab, et 2877 eurot ei maksustata.

Sotsiaalmaksu arvestamist analüüsid jõi autor järeldusele, et võrreldes FIE aastase sotsiaalmaksukohustusega, mis 2015. aasta eest oli 910 eurot, oli samal perioodil OÜ sotsiaalmaksukohustus 1624 eurot. Arvestades, et kogu tulu oli ettevõtja palgakuludeks arvestatud, on väiksem maksukohustus sellise mahu juures FIE-l.

FIE ja OÜ maksukohustused tööandjana on samasugused. OÜ puhul tuleb arvestada, et kui on määratud juhatusel liikme tasu, siis ei arvestata sellest töötuskindlustusmaksid. Autor soovib juhatuse liikme tasuks määrata vähemalt miinimumpalk, et tagada ravikindlustuse olemasolu.

FIE Vahur Nokkur' i Hiie talu ei olnud 2015. aastal käibemaksukohustuslane. 2016. aastal on ettevõtte selleks registreeritud. Töö autor soovib ettevõtjal teha avaldus Maksu- ja Tolliametile käibemaksu kvartaalseks arvestuseks, sest põllumajandusettevõtte hooajalise tegevuse tõttu ei teki igakuiselt käivet.

Võrreldes raamatupidamise printsiipe jõi autor järeldusele, et ettevõtlusvormi vahetamisel tuleb OÜ raamatupidamise teostamiseks osta teenust. Kassapõhise raamatupidamise teostab hetkel ettevõtja ise, kuid tekkepõhise arvestuse korral peaks see jääma raamatupidaja tööks.

Töö autor jõi juhendamaterjali koostades järeldusele, et osuühingu eelised on:

- juht ei vastuta ettevõtluse eest kogu oma varaga;
- ettevõttest dividendidena tulu saades on maksukoormus väiksem.

Analüüsi tulemusena on FIE eelised:

- raamatupidamise lihtsus;
- põllumajandustootjale ettenähtud täiendava tulu mahaarvamise õigus;
- kogu aasta vältel saab raha kasutada.

2015. aasta käibe juures, mis oli 13 390 eurot, on autori soovitus jätkata Vahur Nokkuril FIE-na. Analüüsi tulemusena soovib autor kasutusele võtta FIE erikonto, et vältida liigset maksustamist.

2016. aastaks teostas töö autor koostöös Vahur Nokkuriga majandusaasta prognoosid ning analüüsi tulemusena soovib suurenenud käibe juures ettevõtlusvormiks FIE-na jätkamist. Osuühingule üleminekuks on tarvis vähendada kulude osakaalu ning suurendada käivet veelgi.

SUMMARY

THE CHOICE OF BUSINESS ENTITY FOR STARTING AGRICULTURAL BUSINESS IN EXAMPLE OF FIE VAHUR NOKKUR'I HIIE TALU

Maarja Nokkur

Language:	Estonia	Figures:	9
Pages:	44	Tables:	13
References	42	Appendixes:	-

Keywords: Sole proprietor, private limited company, income tax, social security costs, taxation

The purpose of the thesis was to give instructions for starting agricultural business that gives an overview of business entities such as private limited company and sole proprietor and handle differences of taxation.

The chosen theme is topical because there are no analysis of business entities. The analysis is important for graduates in agricultural field and also for operating businesses that are interested of changing an entity type. We have to consider that nowadays there are more graduates who would like to start a business.

The following tasks were performed to achieve the purpose of the thesis:

- an overview of entrepreneurship and starting a business were given;
- the start of private limited company and sole proprietor were specified;
- the peculiarities of agricultural business and subsidies were brought out;
- the taxation of private limited company and sole proprietor were analyzed.

FIE Vahur Nokkur'i Hiie talu is an example business whose data has been used for calculations to find out which business entity is more useful. The example business is registered at the moment as sole proprietor and has been operated for a year. An entrepreneur would also like to know whether he should change business entity or not.

The thesis has been compiled as a project. In every chapter there are practical calculations that are base for decision which business entity to prefer. The author has been used a income tax return of FIE Vahur Nokkur'i Hiie talu. Document analysis is the method that has been used to compile the thesis.

After analyzing the starting conditions of private limited company and sole proprietor author found out that it is easier and also cheaper to start business as sole proprietor. Author is suggesting a private limited company if starting business will plan to hire workforce and will plan to make bigger investments.

Second chapter of thesis is about taxation. The author analyzed income tax and found out that sole proprietor has lower tax burden than private limited company. Sole proprietor has an advantage, because for him the agricultural income tax allowances are applied for. The calculations are made with example business's data. To assure the rightness of comparison the author made calculations for both entities as all business income is base for salary and there will be no dividend warrant for private limited company.

After comparison of social security costs for both entities author found out that for sole proprietor the tax burden was 910 €. Private limited company would have liability to pay 1624 €. Sole proprietor has got the lower tax burden.

As an employer the taxes are the same for both entities. For private limited company there are few things to keep in mind. If there is remuneration for directors of the board then there is no need to pay unemployment insurance premium. Author would suggest to assign at least minimum salary according to law to assure health insurance.

On 2015 FIE Vahur Nokkur'i Hiie talu was not VAT liable, on 2016 the registration was made. The author of the thesis recommends submitting an application to the Estonian Tax and Customs Board to prolong the time for submitting the VAT declaration. Because agricultural business have seasonal work and there could be no cash flow on every month.

After comparison of accounting principles the author found out that for changing the business entity there will be need to buy accounting service. At the moment cash based accounting is made by entrepreneur but accrual based accounting should be done by professional.

The author of the thesis came to conclusion that private limited company's advantages are:

- shareholders have no personal proprietary liability for the private limited company's obligations;
- the tax burden is lower if company's net profit will be allocated as dividend.

Sole proprietor's advantages are:

- accounting is easier;
- the agricultural business's tax allowances are applied;
- the money can be used for personal interests.

The author of the thesis suggest FIE Vahur Nokkur'i Hiie talu to continue operating as sole proprietor. As the result of the analyse author also suggest to use sole proprietor's special account to avoid extra taxes.

The author align with Vahur Nokkur made the budget for the year 2016 and as a result of the analysis the author suggest also to continue operating as sole proprietor. Before changing the business entity to private limited company there is need to minimise operating costs and increase total turnover.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

1. Agriculture in the European Union and the Member States – Statistical factsheets. (2016) *European Commission*. [WWW] http://ec.europa.eu/agriculture/statistics/factsheets/index_en.htm (14.05.2016)
2. Arvonlisäverotus (2016) *Vero skatt*. [WWW] https://www.vero.fi/fi-FI/Yritys_ja_yhteisoasiakkaat/Osakeyhtio_ja_osuuskunta/Arvonlisaverotus (13.05.2016)
3. Esimene märk põllumeeste majandusraskustest. (2015) *Krediidiinfo blogi*. [WWW] <http://blog.krediidiinfo.ee/2015/01/esimene-mark-pollumeeste-majandusraskustest/> (28.04.2016)
4. Ettevõtlusvormide võrdlus. (2015) *Eesti.ee*. [WWW] https://www.eesti.ee/est/teemad/ettevotja/ettevotte_loomine/ettevotlusvormi_valik/ettevotlusvormide_vordlus (28.04.2016)
5. Ettevõtte asutamine .- *Loov Eesti*. [WWW] <http://www.looveesti.ee/alusta-ettevotlusega/ettevotte-asutamine/> (15.03.2016).
6. Ettevõtte asutamine ja raamatupidamise korraldamine. (2015) *LOYD*. [WWW] <http://www.loyd.ee/alustava-ettevotte-raamatupidamine/> (29.04.2016)
7. Ettevõtte raamatupidamine. (2015) *Eesti.ee* [WWW] https://www.eesti.ee/est/ettevotte_raamatupidamine (29.04.2016)
8. Euroopa Komisjoni määruse (EL) nr 651/2014 lisa 1-le. [WWW] http://www.eas.ee/images/doc/VKE_definitsiooni_selgitus_-_EK_mrus_651-2014_alusel_-_2015.pdf (28.04.2016)
9. FIE lõpliku sotsiaalmaksu aastakohustuse ja juurdemaksmisele (tagastamisele) kuuluva sotsiaalmaksu arvestus 2015. aasta tuludeklaratsiooni alusel. (2016) *Maksu- ja Tolliamet*.

- [WWW] <http://www.emta.ee/et/registreerimine-ettevotlus/fuusilisest-isikust-ettevotjale/kasulik-teave/fie-lopliku-sotsiaalmaksu> (20.04.2016)
10. Füüsilisest isikust ettevõtja. - *Justiitsministeerium*. [WWW]
<http://www.just.ee/et/eesmargid-tegevused/praktilisi-nouandeid/fuusilisest-isikust-ettevotja> (18.03.2016)
11. Hõbe, A., Voro, A., Lobjakas, L., Sisa, T. (2014) Alustava põllumajandustootja ABC 2014 [WWW]
http://www.pikk.ee/upload/files/Finantsmajandus/ABC%20pollumajandustootjale_2014.pdf
12. Kas põllumajandusest on saamas Eesti edulugu? (2013) *Eesti Suurpõllumeeste Klubi*. [WWW] <http://www.espk.ee/et/projektid/kas-pllumajandusest-on-saamas-est-edulugu> (28.04.2016)
13. Käibemaksuseadus. Vastu võetud 10.12.2003 - RT I 2003, 82, 554... RT I, 29.04.2016, 7 [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/125102012017?leiaKehtiv>
14. Käibemaksuseadus. Vastu võetud 10.12.2003 - RT I 2003, 82, 554... RT I, 29.04.2016, 7. [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/125102012017?leiaKehtiv>
15. **Kärsna, O.** (2006) *Füüsilisest isikust ettevõtja käsiraamat*. (7. tr) Tallinn: Kirjastus Ilo. 343 lk.
16. **Kärsna, O.** (2009) *Pisiettevõtja käsiraamat*. Tallinn: Kirjastus Ilo. 271 lk.
17. **Lehis, L.** (2012) *Maksuõigus*. (3. tr) Tallinn: JUURA. 391 lk.
18. **Lehis, L.** (2015) *Eesti maksuseaduste kommentaarid 2015*. Tartu: Casus Tax Services OÜ. 457 lk.
19. **Lehtla, E.** Väikeste põllumajandusettevõtete arendamise toetuse taotlemine muutub elektroonseks. (2016) *Maaeluministeerium*. [WWW]
<http://www.agri.ee/et/uudised/vaikeste-pollumajandusettevotete-arendamise-toetuse-taotlemine-muutub-elektroonseks> (18.04.2016)
20. Loo ise töökoht-ettevõtlus. *Innove rajaleidja*. [WWW]
<http://www.rajaleidja.ee/looisetookoht/> (28.04.2016)

21. Maatilatilastollinen vuosikirja 2014 on ilmestynyt. (2014) *Luke luonnonvarakeskus*.
[WWW] http://stat.luke.fi/maatilatilastollinen-vuosikirja-2014-ilmestynyt_fi (13.05.2016)
22. Meetmete kirjeldused. (2015) *Põllumajanduse registrite ja informatsiooni amet*. [WWW]
http://www.pria.ee/et/oluline-info/vaade/meetmete_kirjeldused/ (25.04.2016)
23. Noortalunike starditoetus on populaarne. (2012) *Põllumajanduse registrite ja informatsiooni amet*. [WWW] http://www.pria.ee/uudised/noortalunike_starditoetus_on_populaarne.html
(28.04.2016)
24. **Otsus-Carpenter, M.** (2014) *Väikeettevõtte raamatupidamine*. Tallinn: Äripäev. 158 lk.
25. **Pajula, R.** (2011) *Kuidas maksta makse? Ülevaade äriühingute maksustamisest Eestis*.
Tallinn: AS SpinPress. 80lk.
26. **Pramann Salu, M.** (2014) *Ettevõtluse alused*. Tallinn: Argo. 206 lk
27. PRIA kinnitas otsetoetuste ühikumäärad. (2015) *Põllumajanduse registrite ja informatsiooni amet*. [WWW]
http://www.pria.ee/et/uudised/pria_kinnitas_otsetoetuste_hikumrad_2015.html (18.04.2016)
28. Priast. (2016) *Põllumajanduse registrite ja informatsiooni amet*. [WWW]
<http://www.pria.ee/et/pria> (18.04.2016)
29. Raamatupidamise seadus. Vastu võetud 20.11.2002 - RT I 2002, 102, 600...RT I,
30.12.2015, 65 [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/113032014050?leiaKehtiv>
30. **Raidve-Kostenok, H., Oro, L., Pulk, S., Kärsna, O., Rammo, E., Otsus-Carpenter, M.**
(2012) FIE tegevuse jätkamine osäühingus - *Raamatupidamise Praktik*, nr 67.
31. Riigilõivuseadus. Vastu võetud 10.12.2014 - RT I, 30.12.2014, 1...RT I, 31.12.2015, 37
[WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/131122015037>
32. **Suppi, K.** (2013) *Ettevõtlus õpik-käsiraamat*. Tartu: Atlex. 234 lk.
33. **Zeiger, P.** (2013) Vajalikke teadmisi ettevõtlusest. *Ettevõtlusõpe*. [WWW]
<http://ettevotlusope.weebly.com/>

34. **Tamm, M.** (2009) Õppetunnid ettevõtjana. *BDA Consulting*. [WWW] <http://bda.ee/oppetunnid-ettevotjana/> (25.04.2016)
35. **Tamm, M.** (2009) Õppetunnid ettevõtjana. *BDA Consulting*. [WWW] <http://bda.ee/oppetunnid-ettevotjana/> (28.04.2016)
36. **Tammert, P.** (2005) *Maksundus*. (3. tr) Tallinn: OÜ Aimwell. 314 lk.
37. **Tearu, K.** (2015) Olulised seadusemuudatused ettevõtjal uuel aastal. *Pilvebüroo*. [WWW] <http://pilvebyroo.ee/olulised-seadusemuudatused-ettevotjale-uuel-aastal/> (11.04.2016)
38. Teravili. *Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda*. [WWW] <http://epkk.ee/valdkonnad-sisu/teravili/> (28.04.2016)
39. TVH: maksmise kord: küsimused ja vastused. *Eesti Haigekassa*. [WWW] <https://www.haigekassa.ee/et/tooandjale/ajutise-toovoimetuse-huvitis/tvh-maksmise-kord-kusimused-ja-vastused> (28.04.2016)
40. Võlaõigusseadus. Vastu võetud 26.09.2001 - RT I 2001, 81, 487... RT I, 11.03.2016, 2. [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/961235?leiaKehtiv>
41. Äriseadustik. Vastu võetud 15.02.1995 - RT I 1995, 26, 355... RT I, 30.12.2015, 73. [WWW] <https://www.riigiteataja.ee/akt/119032015046?leiaKehtiv>
42. Yksityisen elinkeinonharjoittajan perustamisilmoitus. (2016) *Patentti- ja Rekisterihallitus*. [WWW] <https://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/yeh/perustaminen.html> (14.05.2016)

Deklareerin, et käesolev lõputöö, mis on minu iseseisva töö tulemus, on esitatud Tallinna Tehnikaülikooli diplomi taotlemiseks ning selle alusel ei ole varem taotletud akadeemilist kraadi ega diplomit.

Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjanduslikest allikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Autor:
(Maarja Nokkur, 30. mai 2016)

Üliõpilaskood: 121638 BDMR

Töö vastab kehtivatele nõuetele.

Juhendaja:
(Pille Kaarlõp MA, 30. mai 2016)

Kaitsmisele lubatud: ”.....” 2016

TTÜ TK kaitsmiskomisjoni esimees:

.....
(nimi, allkiri)